

DEPARTAMENTUL DE STUDII PARLAMENTARE ȘI POLITICI UE
DIRECȚIA STUDII ȘI DOCUMENTARE LEGISLATIVĂ

**REGIMUL JURIDIC AL
INTERESULUI PROCESUAL ȘI
AL CALITĂȚII PROCESUALE
ACTIVE A ORGANIZAȚIILOR
NEGUVERNAMENTALE DE
MEDIU ÎN LEGISLAȚIILE
UNOR STATE SEMNATARE
ALE CONVENȚIEI DE LA
AARHUS**

studiu documentar

iunie 2025

Materialele elaborate în cadrul Direcției studii și documentare legislativă au caracter documentar și nu reprezintă punctul de vedere al Camerei Deputaților.

Documentele legislative oficiale au fost consultate în limba de origine, iar traducerea informațiilor relevante selectate nu reprezintă o traducere oficială, fiind furnizată ca un mijloc de înțelegere a unui document original, scris în altă limbă.

Baza de date cuprinzând totalitatea studiilor elaborate de Direcția studii și documentare legislativă poate fi accesată prin intermediul paginii de Intranet a Camerei Deputaților la adresa:

<https://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?den=dsdl-home1>

Documentare și sinteză: Dan Alexandreanu, consilier parlamentar
Palatul Parlamentului, str. Izvor nr.2-4, sect.5, București
Tel: 021.316.03.65; 021.414.13.50/ 51, Interior 1350/1349, camera 5070
E-mail: doc@cdep.ro

CUPRINS

INTRODUCERE	4
AUSTRIA	6
BELGIA.....	13
BULGARIA	16
CEHIA	19
DANEMARCA.....	22
ESTONIA	25
FINLANDA.....	27
FRANȚA	31
GERMANIA.....	33
ITALIA.....	36
LETONIA.....	39
POLONIA.....	41
SPANIA.....	44
SUEDIA.....	46
ȚĂRILE DE JOS	48
UNGARIA	50
ELVEȚIA	52
WEBOGRAFIE.....	53

INTRODUCERE

Convenția de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu reprezintă un pilon fundamental în reglementarea drepturilor ONG-urilor de protecție a mediului în statele semnatare¹. Aceasta stabilește trei piloni principali:

- **Accesul la informație**
Dreptul publicului, inclusiv al ONG-urilor, de a obține informații de mediu de la autoritățile publice.
- **Participarea publicului la luarea deciziilor**
Dreptul publicului de a participa la procesele decizionale care pot afecta mediul.
- **Accesul la justiție**
Dreptul publicului de a contesta în instanță deciziile care încalcă legislația de mediu sau drepturile prevăzute de Convenție.

Pentru ONG-urile de mediu, pilonul al treilea - *accesul la justiție* - este deosebit de important și implică direct noțiunile de *calitate procesuală activă* și *interes procesual*.

Calitatea procesuală activă a ONG-urilor de mediu

Calitatea procesuală activă (locus standi) se referă la capacitatea unei entități de a fi parte într-un proces, adică de a iniția o acțiune în instanță. În contextul Convenției de la Aarhus, statele semnatare sunt obligate să asigure că ONG-urile de mediu pot avea acces la căile de atac judiciare și administrative.

Modul de reglementare variază între state, dar Convenția impune anumite standarde.

• **Interes suficient**

Art. 9 al Convenției stipulează că *"fiecare parte se asigură că, în cadrul legislației sale naționale, membrii publicului interesați au acces la proceduri de revizuire (...)".* Noțiunea de "interes suficient" este interpretată în mod diferit, dar tinde să fie mai largă pentru ONG-urile de mediu, recunoscând că acestea acționează în interesul public general. Curtea de Justiție a Uniunii Europene a subliniat că statele membre nu pot limita excesiv calitatea procesuală activă a ONG-urilor de mediu, chiar dacă legislația națională impune criterii mai stricte.

Art. 9 alin. (2) se referă la controlul jurisdicțional al legalității actelor și omisiunilor, specificând că organizațiile de protecție a mediului care îndeplinesc cerințele de la art. 2 alin. (5), adică au drept scop protecția mediului și sunt recunoscute ca atare în conformitate cu legislația națională, trebuie să fie considerate ca având un "interes suficient" sau că "un drept este încălcat", indiferent de criteriul național specific pentru calitatea procesuală activă. Acest lucru impune statelor să acorde o calitate procesuală activă extinsă ONG-urilor de mediu recunoscute.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/access-to-information-public-participation-and-access-to-justice-in-environmental-matters-aarhus-convention.html>

Art. 9 alin. (3) oferă o deschidere mai largă pentru accesul la justiție în ceea ce privește *"actele și omisiunile persoanelor fizice și ale autorităților publice care contravin dispozițiilor legislației interne proprii privind mediul"*, chiar și atunci când nu există o încălcare directă a drepturilor individuale. Deși nu reglementează expres calitatea procesuală activă a ONG-urilor de mediu la fel de explicit ca articolul anterior, jurisprudența și interpretările Convenției apreciază că statele trebuie să asigure accesul la justiție pentru ONG-uri și în aceste cazuri, să se conformeze spiritului și obiectivelor Convenției.

• **Recunoaștere legală**

Multe state semnatare recunosc explicit în legislația lor calitatea procesuală activă a ONG-urilor de mediu în cauzele ce privesc protecția mediului. Această recunoaștere poate fi condiționată de următoarele aspecte:

- *Scopul statutar* - ONG-ul trebuie să aibă ca scop principal protecția mediului, conform actului său constitutiv.
- *Vechime și activitate* - unele prevederi legislative pot solicita o anumită vechime a ONG-ului sau demonstrarea unei activități constante în domeniul protecției mediului.
- *Listare oficială* - există state (Elveția sau Italia) care au întocmit liste de ONG-uri recunoscute oficial ca având calitate procesuală activă *"de plano"* (fără a fi nevoie să demonstreze un prejudiciu direct).
- *Încălcarea unui drept* - chiar și în absența unui prejudiciu direct personal, Convenția permite ONG-urilor să acționeze în instanță pentru încălcarea drepturilor prevăzute de Convenție, cum ar fi accesul la informație sau participarea la decizie. Aceasta este o interpretare largă, bazată pe principiul eficienței Convenției.

• **Interesul procesual al ONG-urilor de mediu**

Interesul procesual (interesul legitim) se referă la necesitatea de a obține o soluție printr-un proces juridic. Pentru ONG-urile de mediu, acest interes este adesea definit într-un mod specific:

Interes colectiv/public

- Spre deosebire de un interes individual, care ar fi legat de un prejudiciu direct suferit de o persoană fizică sau juridică, interesul ONG-urilor de mediu este considerat un *interes difuz, colectiv sau public*. Ele acționează în numele comunității sau al mediului însuși, reprezentând preocupările societății civile în ceea ce privește protecția mediului.

Protecția valorilor obiective

- Interesul procesual al ONG-urilor de mediu derivă din necesitatea de a proteja valori obiective, precum integritatea ecosistemelor, biodiversitatea, calitatea aerului sau a apei, care afectează bunăstarea generală.
- *Conexiunea cu drepturile Convenției*
- Interesul procesual al unui ONG poate rezulta direct din încălcarea drepturilor prevăzute de Convenția Aarhus (de exemplu: refuzul accesului la informații, nerespectarea procedurilor de consultare publică).

Acțiuni preventive sau reparatorii

- ONG-urile pot iniția acțiuni pentru a preveni o poluare iminentă, pentru a contesta o decizie administrativă care ar putea duce la degradarea mediului, sau pentru a solicita repararea prejudiciilor aduse mediului.

Reglementarea în statele semnatare și Uniunea Europeană

Uniunea Europeană, ca parte semnatară a Convenției Aarhus, a integrat principiile acesteia în legislația sa, având un impact semnificativ asupra statelor membre. Regulamentele și Directivele UE (cum ar fi Directiva 2000/60/CE - Directiva-cadru privind apa) transpun obligațiile Convenției, iar jurisprudența Curții de Justiție a UE consolidează accesul la justiție pentru ONG-uri.

În general, legislațiile naționale ale statelor membre ale UE sunt influențate de transpunerea directivelor europene bazate pe Convenția de la Aarhus, asigurând un grad sporit de recunoaștere a calității și interesului procesual al ONG-urilor de mediu. Totuși, pot exista diferențe în detaliile procedurale și în interpretarea noțiunilor de "interes suficient" sau "încălcare a unui drept".

Deși Convenția oferă un cadru robust, implementarea sa poate întâmpina dificultăți:

- *Costurile procedurale* - Accesul la justiție poate fi limitat de costurile ridicate ale litigiilor.
- *Termene reduse* pentru formularea obiecțiilor sau contestarea deciziilor.
- *Dificultăți în obținerea probelor*, respectiv accesul la anumite informații sau expertize.
- *Interpretări naționale restrictive*

Unele state pot interpreta prevederile Convenției într-un mod mai restrictiv decât spiritul acesteia, limitând efectiv accesul ONG-urilor la justiție.

În concluzie, reglementarea calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în statele semnatare ale Convenției de la Aarhus este un proces complex, aflat într-o continuă evoluție. Convenția a creat un cadru juridic internațional esențial, care obligă statele să recunoască și să faciliteze rolul vital al ONG-urilor în protejarea mediului, chiar dacă implementarea detaliată variază de la o țară la alta.

ASPECTE COMPARATIVE

AUSTRIA

Austria, ca parte semnatară a Convenției de la Aarhus, a integrat principiile acesteia în legislația sa națională. Deși detaliile specifice ale modului în care Austria reglementează calitatea procesuală activă și interesul procesual al ONG-urilor de mediu pot varia în funcție de actele normative specifice (legi federale și ale landurilor), se pot desprinde următoarele aspecte generale.

Recunoașterea ONG-urilor de mediu

Austria, la fel ca alte state membre UE, trebuie să definească ce ONG-uri de mediu se încadrează în domeniul de aplicare al art. 2 alin. (5) din Convenție pentru a le acorda calitatea procesuală activă specificată în art. 9 alin. (2). Aceasta implică, de obicei, un proces de înregistrare sau recunoaștere la nivel național, bazat pe criterii precum scopul organizației, statutul juridic, vechimea, numărul de membri și activitatea desfășurată.

Calitatea procesuală activă (Locus Standi)

Jurisprudența CJUE și Comunicările Comisiei Europene privind accesul la justiție în probleme de mediu subliniază că ONG-urilor de mediu recunoscute trebuie să li se acorde calitatea procesuală activă *de lege* pentru a contesta decizii, acte sau omisiuni ale autorităților publice cu privire la anumite activități care fac obiectul cerințelor privind participarea publicului conform legislației UE. În contextul austriac, aceasta înseamnă că ONG-urile de mediu trebuie să poată ataca în justiție deciziile administrative legate de proiecte cu impact asupra mediului (de exemplu, autorizații de mediu pentru proiecte mari), chiar dacă nu pot demonstra un "interes direct" în sensul clasic al dreptului administrativ.

Extinderea accesului la justiție

Austria trebuie să se asigure că sistemul său juridic permite ONG-urilor de mediu să conteste legalitatea deciziilor administrative și să solicite repararea daunelor aduse mediului, în conformitate cu prevederile art. 9 alin. (3) din Convenție. Aceasta include acțiuni împotriva actelor sau omisiunilor care contravin legislației de mediu, chiar dacă acestea nu sunt legate de o procedură specifică de participare a publicului.

Jurisprudența națională

Practica judiciară din Austria joacă un rol important în interpretarea și aplicarea acestor prevederi. Instanțele austriece trebuie să interpreteze legislația națională într-un mod care să fie compatibil cu obligațiile asumate de Austria prin ratificarea Convenției de la Aarhus.

În ciuda angajamentelor asumate prin Convenția de la Aarhus, implementarea integrală a accesului la justiție pentru ONG-uri poate întâmpina o serie de provocări. Aspecte precum definirea exactă a "interesului suficient", costurile procedurilor judiciare și termenele strânse pot reprezenta obstacole. Cazuistica specifică Curții de Justiție a UE și a altor organisme internaționale (cum ar fi Comitetul de Conformitate al Convenției de la Aarhus) oferă adesea clarificări privind modul în care statele membre trebuie să interpreteze și să aplice aceste prevederi.

Modalități de transpunere a art. 9 al Convenției de la Aarhus în legislația națională

Actio popularis este un concept juridic care permite oricărui cetățean (sau grup de cetățeni), indiferent dacă este afectat direct sau nu, să inițieze o acțiune în justiție în interes public. În multe sisteme juridice, o astfel de acțiune este limitată, deoarece se cere, de obicei, un interes personal și o persoană direct afectată pentru ca aceasta să aibă *locus standi* (calitate procesuală activă).

Austria a transpus și implementează Convenția de la Aarhus, în special art. 9 (accesul la justiție), care impune facilitarea accesului ONG-urilor de mediu la instanțe, chiar și fără a demonstra un prejudiciu individual direct. Cu toate acestea,

abordarea austriacă nu este o *actio popularis* nelimitată, ci o extindere a calității procesuale active pentru organizațiile de mediu recunoscute, în anumite tipuri de proceduri și în anumite condiții.

Principalele aspecte de avut în vedere:

• **Legea privind Drepturile de Revizuire în Domeniul Mediului²**

- *Calitatea procesuală extinsă pentru ONG-uri recunoscute*

Legea acordă dreptul de a contesta anumite decizii administrative (în special autorizații de mediu) organizațiilor de mediu care sunt legal recunoscute la nivel federal sau regional. Aceste organizații nu trebuie să demonstreze o vătămare individuală directă pentru a avea *locus standi*. Ele pot acționa în interes public, apărând interese colective legate de mediu.

- *Criterii de recunoaștere*

Pentru a fi recunoscută și a beneficia de acest drept extins de acțiune, o organizație de mediu trebuie să îndeplinească anumite criterii, cum ar fi:

- să fie o asociație non-profit;
- să aibă ca scop statutar principal și exclusiv (sau predominant) protecția mediului;
- să aibă un număr suficient de membri;
- să fi existat pentru o anumită perioadă (de obicei câțiva ani);
- să fie recunoscută printr-un act administrativ specific.

• **Delimitarea de *actio popularis***

Chiar dacă ONG-urile recunoscute pot acționa fără un prejudiciu individual, dreptul lor de acțiune este *limitat la anumite tipuri de decizii* (în special cele supuse evaluării impactului asupra mediului sau autorizațiilor de mediu majore) și la *organizațiile care îndeplinesc criteriile stricte de recunoaștere*. Nu este un drept general pentru "oricine" (*quivis ex populo*) de a contesta orice încălcare a legii de mediu.

- *Lipsa unui drept de acțiune general pentru încălcări ale legislației de mediu (art. 9 alin. 3)*

Un aspect important, care a fost și subiectul unor constatări de neconformitate din partea Comitetului de Conformitate Aarhus și a intervențiilor Curții de Justiție a UE, a fost transpunerea art. 9 alin. (3) din Convenție. Acesta se referă la accesul la justiție pentru contestarea "*actelor și omisiunilor persoanelor fizice și ale autorităților publice care contravin dispozițiilor legislației interne proprii privind mediul*" (adică nu doar deciziile de autorizare). În acest domeniu, Austria a avut o abordare mai restrictivă, iar ONG-urile nu au un drept general de *actio popularis*. Deciziile Curții de Justiție a UE au solicitat Austriei să asigure un acces mai larg și în aceste situații, chiar dacă nu prin intermediul unei *actio popularis* clasice.

- *Jurisprudența și Dreptul UE*

Curtea Administrativă Supremă și, în special, Curtea de Justiție a Uniunii Europene au jucat un rol important în interpretarea și modelarea *locus standi* al ONG-urilor de mediu în Austria. Hotărârile CJUE, în special cele care interpretează direct Directivele UE (cum ar fi Directiva EIA) în lumina Convenției de la Aarhus, au impus

² <https://www.gesetze-im-internet.de/umwrg/>

Austriei să-și adapteze legislația pentru a oferi un acces mai larg la justiție ONG-urilor. Acest lucru a condus la o evoluție constantă a cadrului legal și la o interpretare mai generoasă a calității procesuale active.

Ca stat semnatar al Convenției de la Aarhus, Austria a transpus art. 9 al acesteia în legislația sa națională prin diverse acte normative și prin adaptarea practicii judiciare. Este important de menționat că transpunerea nu este un proces unic, ci o adaptare continuă a sistemului juridic pentru a asigura conformitatea cu obligațiile internaționale.

Modificarea legislației administrative generale și speciale de mediu

a) Legea privind procedura administrativă generală³

Aceasta este o lege fundamentală în dreptul administrativ austriac. Pentru a asigura conformitatea, au fost introduse sau interpretate prevederi care permit accesul publicului interesat (inclusiv ONG-urilor) la dosarul cauzei, la participarea la audieri și la contestarea deciziilor administrative.

b) Legea privind evaluarea impactului asupra mediului⁴

Această lege este deosebit de importantă pentru transpunerea art. 9 alin. (2) al Convenției. Ea stabilește procedurile de evaluare a impactului asupra mediului pentru proiecte mari și prevede expres dreptul de participare și de contestare în justiție pentru ONG-urile de mediu recunoscute. Ele sunt adesea considerate "părți" în procedura administrativă de mediu, având astfel drepturi procesuale extinse.

c) Legile privind protecția naturii și a peisajului ale landurilor

Fiecare land austriac are propria legislație în domeniu, care reglementează protejarea speciilor, ariilor protejate și a peisajului. Aceste legi includ, de asemenea, dispoziții privind implicarea publicului și, în special, a organizațiilor de mediu.

- *Legea privind apele* reglementează utilizarea și protecția resurselor de apă și conține prevederi care permit participarea ONG-urilor în procesele decizionale legate de proiecte hidrotehnice sau de gestionare a apelor.

- Alte legi relevante sunt cele privind emisiile industriale, gestionarea deșeurilor, substanțele chimice etc.

Recunoașterea și statutul ONG-urilor de mediu

Austria a stabilit criteriile pentru recunoașterea organizațiilor de mediu, în conformitate cu Convenția de la Aarhus. Aceste criterii vizează, de obicei, scopul organizației, caracterul non-profit, numărul de membri, vechimea și activitatea publică. Odată recunoscute, aceste ONG-uri beneficiază de un statut juridic special, care le conferă o calitate procesuală activă extinsă în litigiile de mediu.

Legea austriacă definește conceptul de "organizație de mediu recunoscută", care are drepturi specifice de participare și de acționare în justiție.

Rolul Instanțelor

- **Curtea Administrativă Supremă și Curtea Constituțională** joacă un rol primordial în interpretarea legislației naționale în lumina Convenției de la Aarhus și a

³ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005768>

⁴ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010767>

dreptului Uniunii Europene. Prin deciziile lor, ele pot extinde sau clarifica drepturile ONG-urilor, chiar și în absența unor modificări legislative explicite.

Au existat cazuri importante, inclusiv trimiteri preliminare la Curtea de Justiție a Uniunii Europene, care au obligat Austria să-și adapteze legislația și practica pentru a asigura un acces mai larg la justiție pentru ONG-uri. Un exemplu relevant este hotărârea CJUE în cauza C-664/15, care a abordat calitatea procesuală activă a ONG-urilor în contextul Directivei-Cadru Apa și a Convenției de la Aarhus. Aceasta a subliniat necesitatea ca statele membre să asigure un acces efectiv la justiție pentru ONG-uri, chiar și atunci când acestea nu au un "interes direct" în sensul clasic.

Accesul la justiție pentru cazuri generale

În general, legislația austriacă permite acțiuni în justiție pentru a contesta legalitatea actelor administrative sau pentru a obține repararea daunelor. Provocarea constă în a asigura că ONG-urile de mediu, care nu pot demonstra neapărat un "prejudiciu personal direct", pot iniția astfel de acțiuni. Jurisprudența a jucat un rol esențial în lărgirea acestui drept.

Taxele de timbru sau alte facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Reglementarea taxelor de timbru și a verificării *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu în Austria, în lumina Convenției de la Aarhus, este un subiect important pentru asigurarea unui acces efectiv la justiție.

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

Art. 9 alin. (4), prevede că procedurile de acces la justiție trebuie să fie "*echitabile, imparțiale, la timp și să nu fie prohibitiv de costisitoare*". Acest principiu este esențial pentru a asigura că barierele financiare nu împiedică accesul efectiv la justiție, în special pentru organizațiile neguvernamentale care adesea operează cu resurse limitate.

În Austria, modalitățile de abordare a costurilor litigiilor pentru ONG-urile de mediu includ:

- Reducerea sau scutirea de taxe de timbru

Legislația austriacă, în special în contextul acțiunilor de mediu, prevede reduceri sau chiar scutiri de taxe de timbru pentru anumite tipuri de acțiuni intentate de organizațiile de mediu recunoscute. Aceste dispoziții sunt menite să transpună cerința Convenției de a nu impune costuri "prohibitiv de costisitoare".

Detaliile exacte ale acestor facilități pot varia în funcție de legea specifică invocată (de exemplu, Legea privind evaluarea impactului asupra mediului, legile privind protecția naturii ale landurilor, etc.) și de tipul de procedură (administrativă sau judiciară). Este important de menționat că, deși pot exista facilități, un litigiu complex poate implica în continuare costuri semnificative legate de onorariile avocaților, expertize tehnice și alte cheltuieli de judecată, care nu sunt acoperite de scutirile de taxe de timbru.

- Asistență juridică

Ca și în alte sisteme juridice europene, Austria dispune de un sistem de asistență juridică pentru persoane și, în anumite condiții, pentru organizațiile care nu dispun de mijloace financiare suficiente pentru a-și susține acțiunile în justiție.

Aplicabilitatea acestei asistențe pentru ONG-uri în litigii de mediu depinde de evaluarea situației lor financiare și de relevanța juridică a cazului. Condițiile de acordare a asistenței juridice sunt reglementate prin norme specifice de procedură civilă și administrativă.

- Mecanisme de soluționare alternativă a disputelor

Încurajarea utilizării soluționării alternative a disputelor (mediere, conciliere) poate contribui la reducerea costurilor litigiilor de mediu, oferind o cale mai rapidă și mai puțin costisitoare de rezolvare a conflictelor. Austria dispune de astfel de mecanisme de soluționare alternativă.

• Verificarea *Bona Fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Conceptul de bună-credință este un principiu fundamental în drept. În contextul acțiunilor în justiție inițiate de ONG-uri de mediu, verificarea *bona fides* se referă la asigurarea faptului că acțiunile nu sunt abuzive, motivate de interese ascunse sau folosite pentru hărțuirea nejustificată a altor părți (dezvoltatori sau autorități).

Convenția de la Aarhus nu include o prevedere explicită privind verificarea *bona fides*, însă spiritul acesteia și principiul general al accesului la justiție implică o acțiune responsabilă. Statele membre au libertatea de a introduce mecanisme pentru a preveni abuzul de drept, cu condiția ca acestea să nu restrângă nejustificat sau să nu creeze bariere în calea accesului efectiv la justiție.

În Austria, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu poate interveni prin următoarele mecanisme:

- Evaluarea admisibilității acțiunii

Instanțele austriece examinează, ca în orice litigiu, dacă acțiunea este admisibilă. Aceasta include verificarea îndeplinirii condițiilor de calitate procesuală activă și interes procesual. În cazul ONG-urilor de mediu recunoscute, legea le conferă adesea o calitate procesuală activă "de lege", ceea ce reduce marja de apreciere a instanței în această privință. Totuși, dacă o acțiune este vădit nefondată sau lipsită de un scop legitim legat de protecția mediului, instanța o poate respinge pe fond.

- Sancțiuni pentru acțiuni abuzive

Deși rare în contextul litigiilor de mediu inițiate de ONG-uri, legislația procedurală austriacă, la fel ca în majoritatea sistemelor juridice, prevede posibilitatea aplicării unor sancțiuni (de exemplu, amenzi sau plata cheltuielilor de judecată ale părții adverse) pentru părțile care inițiază acțiuni vădit abuzive sau de rea-credință. Aceasta ar fi o măsură excepțională și ar necesita o dovadă clară a relei-credințe, nu doar a faptului că acțiunea a fost respinsă.

- Evaluarea interesului procesual

Chiar și cu o calitate procesuală activă extinsă, instanțele pot evalua dacă ONG-ul are un interes legitim în acțiune, adică dacă acțiunea urmărește într-adevăr un scop de protecție a mediului și nu un interes personal sau comercial mascat.

Acest lucru este mai relevant în cazurile care intră sub incidența prevederilor art. 9 alin. (3) al Convenției, unde calitatea procesuală activă este mai puțin predefinită decât în cazul alin. (2), care se referă la acte individuale cu impact asupra mediului.

BELGIA

Belgia, ca stat membru al Uniunii Europene și parte semnatară a Convenției de la Aarhus, a depus eforturi semnificative pentru a transpune și implementa prevederile art. 9 în legislația națională. Reglementarea calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu a fost un proces complex, marcat de influența dreptului european și a jurisprudenței.

Belgia este o federație, ceea ce înseamnă că, în principiu, competențele în materie de mediu și, implicit, de reglementare a accesului la justiție, sunt împărțite între statul federal și regiuni (Flandra, Valonia, Capitala Bruxelles). Aceasta poate duce la anumite diferențe în abordarea specifică.

Modalități de transpunere a art. 9 al Convenției de la Aarhus în legislația națională

Abordarea belgiană nu reprezintă o *actio popularis* generală și nelimitată, ci o recunoaștere a calității procesuale active pentru ONG-urile de mediu, bazată pe conceptul de interes colectiv, în anumite condiții.

Principalele aspecte ale reglementării în Belgia sunt:

a) Legea din 12 ianuarie 1993 privind dreptul la protecția mediului⁵

Această lege, împreună cu legislația regională, constituie baza pentru *locus standi* al ONG-urilor de mediu. Legea le permite ONG-urilor să solicite încetarea unor activități care cauzează sau riscă să cauzeze un prejudiciu mediului, chiar și fără a demonstra un prejudiciu individual direct. Președintele tribunalului de primă instanță este competent să soluționeze astfel de acțiuni, putând ordona măsuri preventive sau de remediere.

- Recunoașterea calității procesuale active pentru ONG-uri

Legislația acordă dreptul de a introduce acțiuni în justiție (atât în fața instanțelor administrative, cât și, în anumite condiții, a celor civile sau penale) organizațiilor de mediu care îndeplinesc anumite criterii. Aceste organizații nu trebuie să demonstreze un prejudiciu individual direct pentru a avea *locus standi*. Ele pot acționa în interes public, apărând interese colective legate de mediu.

Recunoașterea conferă un statut juridic special și o calitate procesuală activă extinsă în litigiile de mediu. Criteriile includ, de regulă:

- scopul organizației;
- caracterul non-profit;
- vechimea entității;
- domeniul de acțiune;
- un număr minim de membri.

- Conceptul de "interes colectiv"

Jurisprudența belgiană, în special a Consiliului de Stat, a recunoscut de mult timp conceptul de "interes colectiv" ca bază pentru *locus standi* al asociațiilor care apără interese, cum ar fi protecția mediului. Aceasta înseamnă că o asociație poate acționa nu pentru a apăra un drept individual al membrilor săi, ci pentru a apăra interesul mai larg al comunității sau al mediului însuși, conform scopurilor sale statutare.

⁵ https://etaamb.openjustice.be/fr/loi-du-12-janvier-1993_n2009000212.html

Această abordare se extinde și la art. 9 alin. (3) al Convenției de la Aarhus, permițând ONG-urilor să conteste acte sau omisiuni care contravin legislației de mediu, chiar și în afara cadrului unei decizii de autorizare specifice, atâta timp cât acțiunea se încadrează în interesul colectiv pe care organizația îl reprezintă.

b) Codurile de mediu regionale și legislația specifică de mediu

Data fiind structura federală a Belgiei, o mare parte a legislației de mediu este de competența regiunilor (Flandra, Valonia, Bruxelles-Capitală). Acestea au adoptat propriile coduri de mediu și legi specifice care transpun directivele UE de mediu și, implicit, elementele relevante din Convenția de la Aarhus.

c) Legislația privind evaluarea impactului asupra mediului (EIM/IEA) și autorizațiile de mediu

Directivele europene privind EIM (Directiva 2011/92/UE⁶, modificată de 2014/52/UE) și controlul integrat al poluării și prevenirea ei (Directiva EID 2010/75/UE, fosta IPPC), care transpun art. 6 și implicit, art. 9 alin. (2) din Convenție, sunt transpuse în legislația regională belgiană. Această transpunere asigură dreptul publicului și al ONG-urilor de a participa la procedurile de autorizare a proiectelor cu impact asupra mediului și de a contesta deciziile rezultate în fața instanțelor administrative sau judiciare.

Aceste acte normative regionale stabilesc proceduri detaliate pentru consultarea publicului și a ONG-urilor în cadrul proceselor de luare a deciziilor legate de mediu (anchete publice, observații etc.).

Taxele de timbru sau alte facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Accesul la justiție în Belgia pentru ONG-urile de mediu, în conformitate cu Convenția de la Aarhus, implică atât aspecte legate de costuri (taxe de timbru și facilități), cât și de modul în care sistemul judiciar belgian verifică buna-credință (*bona fides*) a acțiunilor intentate.

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

Art. 9 alin. (4) din Convenția de la Aarhus stipulează că procedurile de acces la justiție trebuie să fie "*echitabile, imparțiale, la timp și să nu fie prohibitiv de costisitoare*". Acest principiu fundamental ghidează abordarea Belgiei în materie de costuri de litigiu pentru ONG-uri.

În general, orice acțiune introdusă în fața instanțelor belgiene implică plata unor taxe de timbru (taxe de înregistrare a dosarului). Cuantumul acestor taxe variază în funcție de tipul de instanță (civilă, administrativă) și de valoarea litigiului, dacă este aplicabil.

- Facilități pentru ONG-uri de mediu

Legislația belgiană, în special Legea din 1993 privind dreptul de acțiune în justiție în materie de mediu (și legile regionale de mediu) prevede scutiri sau reduceri de taxe de timbru pentru anumite acțiuni inițiate de ONG-urile de mediu recunoscute. Scopul este acela de a evita ca sumele cheltuite să devină o barieră disproporționată pentru accesul la justiție, conform cerințelor.

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/assessment-of-the-effects-of-projects-on-the-environment-eia.html>

Chiar și cu aceste facilități, costurile totale ale unui litigiu pot fi considerabile, incluzând onorariile avocaților, expertizele tehnice (care pot fi foarte scumpe în materie de mediu) și alte cheltuieli de judecată. Convenția de la Aarhus nu impune ca procedurile să fie gratuite, ci doar să nu fie prohibitiv de costisitoare.

- Asistență juridică

Sistemul belgian de asistență juridică oferă sprijin financiar pentru persoanele fizice și, în anumite condiții, pentru asociațiile non-profit care nu dispun de resurse suficiente pentru a-și acoperi costurile legale.

Un ONG de mediu poate solicita asistență juridică dacă îndeplinește criteriile financiare și dacă se consideră că acțiunea este justificată. Acordarea asistenței juridice ar putea acoperi, total sau parțial, onorariile avocatului și alte cheltuieli de judecată, inclusiv anumite expertize.

- Cheltuieli de judecată și daune-interese

În cazul în care un ONG pierde un litigiu, poate fi obligat să plătească cheltuielile de judecată ale părții adverse. Acest risc financiar este un factor important în decizia unui ONG de a iniția o acțiune.

Cu toate acestea, instanțele, în lumina principiului "nu prohibitiv de costisitoare" al Convenției, pot manifesta o anumită prudență în acordarea cheltuielilor de judecată împotriva ONG-urilor de mediu care acționează în interes public, mai ales dacă acțiunea a fost justificată, chiar dacă nu a avut succes.

Verificarea Bona Fides de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Conceptul de bună-credință este inerent oricărui sistem juridic și se referă la absența unor intenții malițioase, abuzive sau frauduloase în exercitarea unui drept. Deși Convenția de la Aarhus vizează facilitarea accesului la justiție, statele au dreptul de a preveni abuzul de drept.

În Belgia, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin mai multe mecanisme:

- Evaluarea admisibilității și a interesului procesual

Instanțele belgiene, fie că este vorba de Consiliul de Stat (pentru contencios administrativ) sau de instanțele judiciare ordinare, verifică întotdeauna dacă reclamantul are un "interes procesual".

Pentru ONG-urile de mediu recunoscute, în special în cazurile care intră sub incidența art. 9 alin. (2) (contestații împotriva deciziilor legate de activități cu impact asupra mediului), legea le conferă adesea un interes *de lege*, bazat pe scopul lor statutar de protecție a mediului. Aceasta limitează posibilitatea instanței de a pune la îndoială interesul, eliminând nevoia de a demonstra un prejudiciu individual.

Totuși, chiar și în aceste cazuri, instanța poate evalua dacă acțiunea este, în esență, legată de scopul declarat al ONG-ului și nu de interese personale sau comerciale ascunse ale membrilor sau conducerii.

- Sancțiuni pentru abuzul de drept

Codurile de procedură belgiene (civil și administrativ) conțin dispoziții generale care permit instanțelor să sancționeze abuzul de drept. Aceste sancțiuni pot include amenzi sau obligarea la plata unor daune-interese către partea adversă.

- Aplicarea în litigii de mediu

Aplicarea acestor sancțiuni împotriva ONG-urilor de mediu care acționează în interes public este, în practică, foarte rară. Instanțele sunt, în general, reținute în a descuraja acțiunile legitime de mediu, chiar dacă ele nu au succes pe fond. Pentru a aplica astfel de sancțiuni, trebuie să existe dovezi clare și incontestabile de rea-credință, cum ar fi utilizarea procedurii în mod deliberat pentru hărțuire, obținerea de avantaje nejustificate sau promovarea unor interese complet străine scopului organizației. Simpla pierdere a procesului nu este suficientă pentru a atrage răspunderea pentru abuz de drept.

- Motivația acțiunii

Instanțele pot analiza motivația generală a acțiunii. De exemplu, dacă un ONG este acuzat că acționează sub influența unor interese concurente sau pentru a bloca proiecte fără o bază ecologică solidă, aceste argumente pot fi prezentate în fața instanței. Cu toate acestea, sarcina probei revine, de regulă, părții care alege să demonstreze rea-credința.

BULGARIA

Bulgaria, în calitate de stat semnatar al Convenției de la Aarhus și stat membru al Uniunii Europene, are obligația de a asigura accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu.

Legislația bulgară a făcut progrese în transpunerea Convenției de la Aarhus, dar, similar altor țări din Europa Centrală și de Est, au existat destule provocări în asigurarea unui acces deplin și efectiv la justiție pentru ONG-uri.

Modalități de transpunere a art. 9 al Convenției de la Aarhus în legislația națională

a) *Legea privind Protecția Mediului*⁷ prevede cadrul general pentru protecția mediului în Bulgaria. A fost modificată pentru a include prevederi privind participarea publicului și accesul ONG-urilor la actul de justiție.

- Calitatea procesuală activă în cadrul procedurilor

Legea privind protecția mediului și alte acte normative conexe (cum ar fi cele privind evaluarea impactului asupra mediului (EIA) și evaluarea strategică de mediu (SEA)) acordă ONG-urilor dreptul de a participa la procedurile decizionale și de a contesta deciziile rezultate. Aceasta include deciziile de EIA și SEA, autorizațiile integrate de mediu și permisele pentru utilizarea apei.

ONG-urile care au participat la procedura administrativă anterioară (de exemplu, prin depunerea de observații) au, în general, calitate procesuală activă pentru a contesta decizia finală în fața instanțelor administrative.

Deși nu există un sistem formal de "recunoaștere" a ONG-urilor de mediu similar cu cel din Austria, ONG-urile trebuie să îndeplinească anumite criterii pentru a li se recunoaște *locus standi*:

- să fie legal înregistrate ca persoane juridice non-profit;
- să aibă scopuri statutare clare și explicite legate de protecția mediului sau a naturii;

⁷ <https://www.moew.government.bg/en/environmental-protection-act-7628/>

- acțiunea în justiție să fie în concordanță cu aceste scopuri statutare.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu

b) *Legea privind entitățile juridice fără profit*⁸ reglementează înființarea și funcționarea ONG-urilor în Bulgaria. Pentru a beneficia de drepturi extinse, ONG-urile de mediu trebuie să fie înregistrate conform legii și, adesea, să aibă statutul de organizații "de interes public". Legea prevede criterii pentru determinarea scopului "interesului public", care include și "protecția mediului".

c) *Codul de Procedură Administrativă (APC)* este legea generală care guvernează procedurile administrative și judiciare în fața instanțelor administrative. Acesta conține reguli generale privind calitatea procesuală activă, permițând contestarea actelor administrative de către persoanele ale căror drepturi sau interese legitime sunt afectate.

Inițial, interpretarea noțiunii de "interes legitim" în cadrul APC a fost adesea restrictivă, impunând un interes direct și personal al reclamantului. Cu toate acestea, sub influența Convenției de la Aarhus și a jurisprudenței CJUE, instanțele administrative bulgare, în special Curtea Administrativă Supremă, au adoptat o interpretare din ce în ce mai largă, recunoscând interesul colectiv al ONG-urilor de mediu. Această interpretare mai amplă este importantă pentru transpunerea art. 9 alin. (3), care se referă la contestarea actelor și omisiunilor care contravin legislației de mediu în sens mai larg.

De asemenea, APC oferă cadrul necesar pentru ca ONG-urile să conteste o gamă largă de acte administrative, inclusiv permise, licențe și decizii care afectează mediul.

- *Jurisprudența instanțelor administrative și supreme*

Curtea Administrativă Supremă joacă un rol important în interpretarea și aplicarea legilor de mediu și a Convenției de la Aarhus. Practica sa judiciară a evoluat, recunoscând tot mai mult calitatea procesuală activă a ONG-urilor de mediu în diverse litigii.

- *Decizii ale Comitetului de Conformitate al Convenției de la Aarhus*

Bulgaria a fost subiectul unor constatări de neconformitate din partea Comitetului de Conformitate al Convenției de la Aarhus, în special în ceea ce privește accesul la justiție în anumite domenii (de exemplu, legea privind amenajarea teritoriului). Aceste constatări au impus autorităților bulgare să facă o serie de ajustări legislative și practice.

- *Legile sectoriale specifice*

- *Legea apelor* reglementează gestionarea și permisele de apă, cu prevederi privind participarea publicului și posibilitatea de contestare.

- *Legea privind gestionarea deșeurilor* include dispoziții relevante pentru protecția mediului și potențialul de implicare a publicului.

- *Legea Biodiversității* protejează biodiversitatea, implicând adesea procese de consultare publică.

⁸ <https://blacksea.bcnl.org/en/articles/40-bulgaria-law-on-nonprofit-legal-entities.html>

Taxele de timbru sau alte facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Implementarea Convenției de la Aarhus în Bulgaria, în special în ceea ce privește art. 9 (accesul la justiție), implică și aspecte legate de costurile procedurale (taxe de timbru și facilități) și de modul în care sistemul judiciar bulgar verifică buna-credință a acțiunilor inițiate de ONG-urile de mediu.

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

Art. 9 alin. (4) al Convenției stipulează că procedurile de acces la justiție trebuie să fie echitabile, imparțiale și să nu fie prohibitiv de costisitoare.

În Bulgaria, introducerea unei acțiuni în justiție, fie ea administrativă sau civilă, implică plata unor taxe de timbru. Quantumul acestora este stabilit de Legea privind taxele de stat și poate varia în funcție de tipul instanței, de natura litigiului și, în unele cazuri, de valoarea contestată.

Legislația bulgară nu prevede scutiri automate de taxe de timbru pentru toate acțiunile intentate de ONG-urile de mediu. Cu toate acestea, în anumite cazuri specifice, în special cele care decurg din procedurile de evaluare a impactului asupra mediului (EIA/SEA) și în care ONG-ul are un drept expres de participare și contestare, pot exista prevederi care reduc aspectele financiare.

Comitetul de Conformitate al Convenției de la Aarhus a subliniat în mai multe rânduri că, în anumite situații, costurile procedurale din Bulgaria (inclusiv taxele de timbru, dar și onorariile avocaților și costurile expertizelor) pot fi considerate extrem de costisitoare pentru ONG-uri, reprezentând o barieră în calea accesului efectiv la justiție. Acest lucru a determinat o serie de modificări legislative.

- Asistența juridică

Sistemul de asistență juridică din Bulgaria este reglementat de Legea privind asistența juridică. Acesta este destinat să sprijine persoanele fizice și, în anumite condiții, persoanele juridice (inclusiv ONG-uri), care nu dispun de mijloacele financiare necesare pentru a-și acoperi costurile de reprezentare în instanță.

- Aplicabilitate pentru ONG-uri

Acordarea asistenței juridice pentru ONG-uri depinde de îndeplinirea unor criterii stricte legate de situația financiară a organizației și de temeinicia juridică a cazului. Nu este o facilitate garantată și poate fi dificil de obținut pentru orice tip de litigii de mediu.

- Cheltuieli de judecată

În cazul în care un ONG pierde un litigiu, există posibilitatea de a fi obligat să plătească cheltuielile de judecată ale părții adverse. Acest risc financiar este un factor descurajant semnificativ pentru ONG-uri, în special pentru cele mai mici.

Deși regulile generale se aplică, instanțele bulgare, sub influența principiului "nu prohibitiv de costisitoare", exercită, de regulă, o anumită rețineră în acordarea unor cheltuieli de judecată excesive împotriva ONG-urilor de mediu care acționează în interes public. Totuși, aplicarea consecventă a acestui principiu variază în practică.

Verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor

În Bulgaria, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se poate realiza prin următoarele mecanisme:

- *Evaluarea admisibilității acțiunii și a interesului procesual*

Instanțele bulgare, în special Curtea Administrativă Supremă, examinează admisibilitatea acțiunilor, inclusiv îndeplinirea condițiilor de calitate procesuală activă și interes procesual. Chiar și în cazul ONG-urilor de mediu recunoscute, instanța poate evalua dacă acțiunea este, în esență, legată de scopul declarat al ONG-ului (protecția mediului) și nu de interese personale, comerciale sau politice ascunse.

În contextul art. 9 alin. (2) din Aarhus, unde ONG-urile recunoscute au un *locus standi* mai bine definit, această verificare se concentrează mai mult pe respectarea procedurilor. În cazurile sub domeniul stabilit de art. 9 alin. (3) (litigii mai generale), instanța poate fi mai atentă la demonstrarea unui interes legitim în acțiune.

- *Sanțiuni pentru abuzul de drept sau acțiuni de defăimare*

Codurile de procedură (Codul de Procedură Civilă și Codul de Procedură Administrativă) conțin dispoziții generale care permit instanțelor să aplice sancțiuni pentru abuzul de drept sau în cazul introducerii unor acțiuni vădit personale (de exemplu, amenzi sau obligarea la plata unor despăgubiri pentru prejudiciile cauzate părții adverse).

În practică, aplicarea acestor sancțiuni împotriva ONG-urilor de mediu care acționează în interes public este rară. Instanțele sunt, în general, prudente în a descuraja acțiunile legitime de mediu, chiar dacă acestea nu au succes pe fond. Pentru a aplica astfel de sancțiuni, trebuie să existe dovezi clare și incontestabile de rea-credință, cum ar fi utilizarea deliberată a procedurii pentru hărțuire, obținerea de avantaje nejustificate sau promovarea unor interese complet străine scopului organizației. Simpla pierdere a procesului nu este considerată abuz de drept.

CEHIA

Republica Cehă, ca stat membru al Uniunii Europene și parte a Convenției de la Aarhus, a depus eforturi semnificative pentru a transpune și implementa prevederile acestei convenții, în special cele referitoare la accesul la justiție pentru organizațiile neguvernamentale care promovează protecția mediului.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu

Legislația cehă a adaptat o abordare multistratificată pentru transpunerea acestor principii:

a) *Legea privind protecția naturii și a peisajului*⁹

Aceasta este una dintre cele mai importante legi care reglementează participarea ONG-urilor de mediu. Legea permite organizațiilor civice de mediu care îndeplinesc anumite criterii:

⁹ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>

- sunt înregistrate legal;
- au drept scop statutar protecția naturii și a mediului;
- au cel puțin 3 ani de activitate;
- au un anumit număr de membri,

să participe la anumite proceduri administrative.

Organizațiile recunoscute pot dobândi statutul de parte în procedurile administrative relevante pentru mediu (de exemplu, eliberarea de permise pentru construcții în zone protejate, decizii privind intervenții în natură), chiar dacă nu sunt direct afectate de decizie. Acest statut le conferă dreptul de a depune obiecții, de a consulta dosarele și, ulterior, de a contesta deciziile negative în fața instanțelor. Această prevedere este o transpunere directă a prevederilor art. 9 alin. (2).

b) Legea privind evaluarea impactului asupra mediului¹⁰

Legea transpune Directiva UE privind EIA și SEA, care, la rândul ei, este influențată de Convenția de la Aarhus. Legea cehă privind EIA asigură participarea publicului și, în special, a ONG-urilor de mediu în procesele de evaluare a proiectelor cu impact semnificativ asupra mediului.

ONG-urile de mediu care au depus observații în faza de participare publică a procedurii EIA/SEA au automat calitatea procesuală activă de a contesta decizia finală (de exemplu, avizul EIA sau autorizația de construire) în fața instanțelor administrative.

c) Codul de procedură administrativă și Codul de procedură contencios-administrativă

- *Codul de procedură administrativă* guvernează procedurile administrative generale și definește "partea la procedură". Modificările legii au fost necesare pentru a integra drepturile specifice acordate ONG-urilor de către legile de mediu.

- *Codul de procedură contencios - administrativă* reglementează controlul judiciar al actelor administrative de către instanțele administrative. Ea permite ONG-urilor de mediu să conteste deciziile administrative finale, în baza calității procesuale active obținute conform legilor speciale de mediu. Interpretarea noțiunii de "interes legitim" sau "prejudiciu" de către instanțele administrative cehe a evoluat pentru a fi mai incluzivă față de interesul colectiv reprezentat de ONG-uri, în conformitate cu prevederile art. 9 alin. (3).

d) Legea privind asociațiile¹¹

Acest act reglementează înființarea și funcționarea asociațiilor, inclusiv a ONG-urilor de mediu. Statutul legal de asociație permite unui ONG să acționeze în numele membrilor săi și al interesului public pe care îl reprezintă.

Taxele de timbru sau facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Verificarea *bona fides* a acțiunilor intentate de ONG-urile de mediu și reglementarea taxelor de timbru sau a facilităților pentru acestea în Republica Cehă, în lumina Convenției de la Aarhus, sunt aspecte esențiale pentru asigurarea unui acces efectiv la justiție.

¹⁰ <https://www.zakonyprolidi.cz/translation/cs/2001-100?langid=1033>

¹¹ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Civil-Code.pdf>

• ***Taxa de timbru și facilitățile acordate ONG-urilor***

În Republica Cehă, ca în majoritatea sistemelor juridice europene, introducerea unei acțiuni în justiție (fie ea administrativă sau civilă) implică plata unor taxe de timbru. Cuantumul acestora este reglementat de Legea privind taxele judiciare și depinde de tipul de procedură și de valoarea obiectului litigiului, dacă este evaluabil pecuniar.

Legislația cehă nu prevede, în mod general, scutiri automate de taxe de timbru pentru toate ONG-urile de mediu. Cu toate acestea, în anumite cazuri specifice, în special cele care decurg din procedurile de evaluare a impactului asupra mediului (EIA/SEA) și unde ONG-urile au un drept expres de participare și contestare, pot exista prevederi care atenuează cheltuielile existente.

Instanțele, sub influența Convenției și a jurisprudenței Curții de Justiție a UE, trebuie să interpreteze și să aplice legislația privind taxele de timbru într-un mod care să nu facă accesul la justiție prohibitiv de costisitor. Costurile excesive pot fi contestate.

- Asistența juridică

Sistemul ceh de asistență juridică permite, în anumite condiții, acordarea de ajutor financiar pentru acoperirea costurilor legale, inclusiv onorariile avocaților, pentru persoanele fizice și, în anumite cazuri, pentru persoanele juridice care nu dispun de resurse financiare suficiente.

Aplicabilitatea pentru ONG-uri depinde de îndeplinirea unor criterii stricte, inclusiv o evaluare a situației financiare a organizației și a temeiniciei juridice a cazului. Nu este o facilitate automată, ci una la care se poate apela în cazuri justificate.

- Cheltuieli de judecată

În cazul în care un ONG pierde un litigiu, regula generală este că partea care pierde procesul suportă cheltuielile de judecată ale părții adverse.

Instanțele cehe pot, totuși, exercita o anumită atenție în aplicarea acestei reguli în cazurile de mediu, în lumina caracterului de interes public al acțiunilor ONG-urilor de mediu. Nu există o scutire generală, dar aplicarea riguroasă a principiului proporționalității poate conduce la o reducere a sumei.

• ***Verificarea bona fides de către justiție a acțiunilor***

Verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- Evaluarea admisibilității acțiunii și a interesului procesual

Instanțele cehe, în special Curtea Administrativă Supremă, verifică întotdeauna dacă acțiunea este admisibilă și dacă reclamantul are un "interes legitim" sau o calitate procesuală activă.

Pentru ONG-urile de mediu recunoscute, în special în cazurile care intră sub incidența art. 9 alin. (2) (contestații împotriva deciziilor legate de activități cu impact asupra mediului), legislația le conferă adesea un interes *de lege* prin statutul de "parte" la procedură. Aceasta reduce marja de apreciere a instanței în privința interesului.

Chiar și în această situație, instanța poate verifica dacă acțiunea urmărește scopurile statutare ale ONG-ului și nu alte interese personale, comerciale sau politice ascunse. În contextul art. 9 alin. (3), unde calitatea procesuală activă nu este acordată automat, instanțele pot examina atent dacă interesul invocat este suficient și legitim.

- Sanțiuni pentru abuzul de drept

Codurile de procedură cehe prevăd posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru acțiuni vădit abuzive sau de rea-credință. Aceste sancțiuni pot include amenzi sau obligarea la plata unor daune-interese către partea adversă.

În practică, aplicarea acestor sancțiuni împotriva ONG-urilor de mediu care acționează în interes public este foarte rară. Instanțele sunt, în general, precaute în a descuraja acțiunile legitime de mediu, chiar dacă acestea nu au succes pe fond. Pentru a aplica astfel de sancțiuni, trebuie să existe dovezi clare și incontestabile de rea-credință, cum ar fi utilizarea deliberată a procedurii pentru hărțuire, obținerea de avantaje nejustificate sau promovarea unor interese complet străine scopului organizației.

- Transparența și recunoașterea ONG-urilor

Statutul de organizație recunoscută, conform Legii privind protecția naturii și a peisajului, presupune anumite obligații de conformitate și transparență, ceea ce contribuie la asigurarea legitimității și a *bona fides* a acțiunilor întreprinse.

DANEMARCA

Danemarca, țara gazdă a Convenției de la Aarhus, are un sistem juridic care, în general, asigură un nivel înalt de acces la justiție în materie de mediu pentru ONG-uri. Transpunerea art. 9 al Convenției se realizează printr-o combinație de legi specifice de mediu, legi administrative generale și o jurisprudență care a evoluat pentru a interpreta noțiunea de "interes" într-un mod incluziv.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Danemarca

Danemarca a integrat prevederile Convenției în legislația sa prin mai multe căi de reglementare:

a) Legea mediului¹² este legea principală care guvernează protecția mediului în Danemarca. A fost modificată de-a lungul timpului pentru a include dispoziții privind participarea publicului și accesul la justiție.

- Recunoașterea ONG-urilor - Legislația daneză, în special Legea mediului, conferă drepturi specifice ONG-urilor de profil care îndeplinesc anumite criterii. Acestea includ, de regulă, faptul că organizația:

- trebuie să fie non-profit;
- să aibă ca scop principal protecția mediului;
- să aibă un număr minim de membri;
- să fi fost activă pentru o anumită perioadă de timp.

¹² <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/1218>

Odată recunoscute, aceste ONG-uri beneficiază de o calitate procesuală activă extinsă.

- Dreptul de a contesta deciziile

ONG-urile recunoscute au, de regulă, un drept explicit de a face recurs împotriva deciziilor administrative luate în baza Legii mediului și a altor legi relevante, cum ar fi acordarea permiselor de poluare, deciziile privind evaluarea impactului asupra mediului (EIM) și planurile de management. Acest drept este acordat chiar și în absența unui prejudiciu direct și individual, recunoscând interesul lor colectiv în protejarea mediului, ceea ce reprezintă transpunerea art. 9 alin. (2).

b) Legea privind planificarea¹³ reglementează planificarea urbană și regională. Și în acest domeniu, ONG-urile de mediu pot avea dreptul de a participa la procedurile de planificare și de a contesta planurile sau deciziile care au un impact asupra mediului.

c) Legea privind evaluarea impactului asupra mediului (EIA Law) și Legea privind evaluarea strategică de mediu (SEA Law)

Aceste legi transpun directivele UE relevante (Directiva EIM¹⁴, Directiva SEA¹⁵), care la rândul lor sunt aliniate cu cerințele Convenției de la Aarhus. Ele asigură participarea publicului și a ONG-urilor în procesele de evaluare a proiectelor și planurilor cu impact asupra mediului și le oferă căi de atac împotriva deciziilor luate.

d) Codul de procedură civilă și normele de procedură administrativă

În timp ce legile specifice de mediu conferă *locus standi* explicit ONG-urilor în anumite situații, principiile generale de procedură guvernează modul în care aceste acțiuni sunt gestionate în instanță.

În Danemarca, instanțele au interpretat conceptul de "interes suficient" într-un mod destul de larg în contextul litigiilor de mediu, mai ales pentru ONG-urile dedicate protecției mediului. Acest lucru le permite să acționeze în numele interesului public, chiar și atunci când nu există un prejudiciu direct sau un drept individual încălcat. Această interpretare este importantă pentru transpunerea efectivă a prevederilor art. 9 alin. (3). Deși nu este o instanță judecătorească, Avocatul Poporului poate investiga plângerile privind abuzurile administrative, inclusiv în materie de mediu, oferind o cale de recurs suplimentară.

Taxele de timbru și/sau facilități acordate ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

În Danemarca, analiza taxelor de timbru și a facilităților pentru ONG-urile de mediu, precum și verificarea bunei-credințe a acțiunilor lor, este influențată de principiile Convenției.

¹³ <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/287>

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/assessment-of-the-effects-of-projects-on-the-environment-eia.html>

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/assessment-of-the-certain-effects-of-plans-and-programmes-on-the-environment-sea.html>

Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri în Danemarca

Sistemul danez de taxe de timbru este, în general, structurat pentru a fi relativ accesibil, chiar dacă nu este gratuit. Taxele judiciare de timbru inițiale sunt considerate moderate.

Conform datelor disponibile, în Danemarca, taxele judiciare pot începe la un nivel scăzut (de exemplu, 500 DKK, echivalentul a aproximativ 67 euro), dar pot crește semnificativ, ajungând până la un maxim de 75.000 DKK (aproximativ 10.000 euro). Acestea sunt adesea legate de tipul și complexitatea cazului, precum și de nivelul instanței.

- Facilități specifice pentru ONG-uri

Este important de menționat că Danemarca a modificat legislația pentru a reduce taxele judiciare pentru ONG-urile care contestă decizii de mediu. Această măsură a fost luată explicit pentru a răspunde cerinței art. 9 alin. (4), asigurând faptul că aceste costuri nu devin o barieră prohibitivă pentru accesul la justiție pentru organizațiile care acționează în interes public. De exemplu, s-a introdus o taxă pentru apelurile administrative (500 DKK pentru persoane fizice și de 3.000 DKK pentru organizații, semnificativ mai mică decât taxele maxime judiciare).

- Costuri suplimentare

Chiar și cu taxe de timbru reduse, costurile totale ale litigiului (onorariile avocaților, costurile expertizelor tehnice, cheltuielile de deplasare, etc.) pot rămâne o provocare semnificativă pentru ONG-uri.

- Asistența juridică

Danemarca are un sistem de asistență juridică care poate oferi sprijin financiar pentru acoperirea costurilor legale. Acesta este, în principal, destinat persoanelor fizice cu venituri reduse. Asociațiile sau ONG-urile pot beneficia de asistență juridică în condiții mai restrictive, care depind de statutul lor, de capacitatea financiară și de natura cazului. Există inițiative, cum ar fi "*Naturens Retshjælp*" (asistența juridică a naturii), care își propun să ofere sprijin financiar ONG-urilor și grupurilor civice în litigiile de mediu și climatice, contribuind la reducerea cheltuielilor și la creșterea expertizei juridice în domeniu. Această inițiativă este un exemplu de facilitare a accesului la justiție prin suport *pro bono* sau finanțat din alte surse.

- Cheltuieli de judecată

Nu există o scutire generală de la plata cheltuielilor de judecată pentru ONG-uri, dar aplicarea principiului proporționalității și a naturii de interes public a acțiunii poate influența cuantumul final.

Verificarea bona fides de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

În Danemarca, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- Evaluarea admisibilității și a interesului procesual

Instanțele daneze verifică întotdeauna dacă reclamantul are un "interes suficient" pentru a iniția acțiunea. Pentru ONG-urile de mediu recunoscute, în special în cazurile care intră sub incidența art. 9 alin. (2) (contestații împotriva deciziilor legate de activități cu impact asupra mediului), Legea mediului le conferă un *locus*

standi explicit și un interes recunoscut. Acest lucru limitează marja de apreciere a instanței cu privire la interesul propriu-zis al ONG-ului, care este presupus a acționa în interesul colectiv al mediului.

Chiar și în aceste situații, instanța poate evalua dacă acțiunea este conformă cu scopurile statutare ale ONG-ului și nu urmărește alte interese (personale, comerciale, politice) deghizate sau abuzive.

- *Sanțiuni pentru abuzul de drept*

Codul de procedură civilă și principiile generale de drept permit instanțelor să sancționeze acțiunile considerate vădit abuzive sau introduse cu rea-credință. Aceste sancțiuni pot include amenzi sau obligarea la plata unor daune-interese mai mari către partea adversă.

În practică, aplicarea acestor sancțiuni împotriva ONG-urilor de mediu care acționează în interes public este foarte rară.

ESTONIA

Reglementarea calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu a evoluat, fiind influențată atât de legislația internă, cât și de dreptul UE și de jurisprudența CJUE.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Estonia

Estonia a adoptat o abordare cuprinzătoare pentru a transpune aceste principii, în principal prin:

a) *Legea privind protecția mediului*¹⁶ este cadrul principal pentru reglementarea drepturilor publicului și ale ONG-urilor de mediu.

- *Recunoașterea ONG-urilor și calitatea procesuală activă*

Legea prevede că anumite organizații neguvernamentale active în domeniul protecției mediului au dreptul de a participa la anumite proceduri administrative și de a contesta deciziile aferente. Criteriile pentru aceste ONG-uri includ, de obicei:

- înregistrarea oficială;
- un scop statutar legat de protecția mediului;
- o anumită vechime în activitate;
- un număr minim de membri.

ONG-urile care îndeplinesc aceste criterii pot fi considerate "părți" la procedurile administrative relevante (de exemplu, cele pentru evaluarea impactului asupra mediului - EIA, autorizații de mediu) și au dreptul de a depune obiecții și de a formula recurs împotriva deciziilor administrative care le afectează interesele colective, acest lucru fiind o transpunere directă a prevederilor art. 9 alin. (2) din Convenția de la Aarhus.

Un aspect cheie al legislației estoniene este faptul că anumite ONG-uri de mediu recunoscute pot contesta legalitatea deciziilor de mediu chiar dacă nu au participat la procedura administrativă anterioară, ceea ce reprezintă o abordare mai permissivă decât în alte state, lucru esențial pentru asigurarea unui acces efectiv la justiție.

¹⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/Ke%C3%9CS>

b) Legea privind evaluarea impactului asupra mediului și auditul de mediu¹⁷ transpune directivele UE relevante privind EIA și SEA, care, la rândul lor, se aliniază cu cerințele Convenției de la Aarhus.

Legea asigură participarea publicului și a ONG-urilor în procesele de evaluare a proiectelor și planurilor cu impact semnificativ asupra mediului și le oferă căi de atac împotriva deciziilor luate. ONG-urile au dreptul de a depune obiecții și de a contesta deciziile de EIA și permisele de mediu asociate.

c) Codul de procedură administrativă și Codul de procedură contencios-administrativă

- *Codul de procedură administrativă* guvernează regulile generale pentru procedurile administrative și definește conceptul de "parte la procedură". Aceste norme sunt aplicate și în contextul deciziilor de mediu, alături de reglementările speciale din legile de mediu.

- *Codul de procedură contencios-administrativă* reglementează controlul judiciar al actelor administrative de către instanțele administrative. ONG-urile de mediu pot introduce acțiuni în instanță pentru a contesta deciziile administrative finale.

Jurisprudența instanțelor estoniene, inclusiv a Curții Supreme, a fost influențată de principiile Convenției și de dreptul UE pentru a interpreta noțiunea de "interes" într-un mod care să includă interesul colectiv al ONG-urilor de mediu. Aceasta este importantă pentru aplicarea prevederilor art. 9 alin. (3), permițând ONG-urilor să conteste acte și omisiuni care contravin legislației de mediu chiar și în absența unui prejudiciu individual direct. Curtea Supremă a reafirmat în repetate rânduri importanța accesului la justiție pentru ONG-uri.

d) Legea privind asociațiile non-profit reglementează înființarea și funcționarea asociațiilor non-profit, inclusiv a ONG-urilor de mediu. Înregistrarea oficială conform acestei legi este o condiție prealabilă pentru ca un ONG să poată beneficia de drepturile de participare și acces la justiție în materie de mediu.

Taxe de timbru sau facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Verificarea *bona fides* a acțiunilor intentate de ONG-urile de mediu și reglementarea taxelor de timbru sau a facilităților pentru acestea în Estonia, în lumina Convenției de la Aarhus, sunt aspecte esențiale pentru a asigura un acces efectiv la justiție.

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

Quantumul taxelor este reglementat de Legea taxelor de stat și variază în funcție de tipul de procedură, de instanță și de natura litigiului.

Legislația estoniană a adoptat măsuri pentru a atenua cheltuielile financiare ale litigiilor de mediu pentru ONG-uri. În cazul procedurilor de contencios administrativ legate de mediu (de exemplu, contestații împotriva deciziilor de EIA sau a autorizațiilor de mediu), ONG-urile de mediu care îndeplinesc anumite criterii pot

¹⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/747809>

beneficia de reduceri semnificative ale taxelor de timbru sau chiar de scutiri în anumite situații.

Aceste facilități sunt adesea aplicabile organizațiilor înregistrate cu scop principal de protecție a mediului și care au o anumită vechime sau un număr de membri, conform cerințelor de recunoaștere.

- Asistență juridică

Estonia are un sistem de asistență juridică de stat, reglementat de Legea privind asistența juridică de stat prin care se oferă sprijin financiar pentru persoanele fizice și, în anumite cazuri, pentru persoanele juridice care nu dispun de mijloace suficiente pentru a-și acoperi cheltuielile legale.

ONG-urile pot solicita asistență juridică dacă îndeplinesc criteriile de eligibilitate, care includ o evaluare a situației financiare a organizației și a justificării legale a cazului. Nu este o facilitate garantată pentru toate ONG-urile, dar reprezintă o opțiune pentru cele cu resurse limitate.

• Verificarea *Bona Fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

În Estonia, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- Evaluarea admisibilității acțiunii și a interesului procesual

Instanțele estoniene, în special instanțele administrative și Curtea Supremă, verifică întotdeauna dacă acțiunea este admisibilă și dacă reclamantul are un "interes" sau o calitate procesuală activă pentru a iniția acțiunea.

Pentru ONG-urile de mediu recunoscute, în special în cazurile care intră sub incidența art. 9 alin. (2), legislația estoniană le conferă un *locus standi* explicit, recunoscând interesul lor colectiv în protejarea mediului. Aceasta limitează marja de apreciere a instanței cu privire la interesul propriu-zis al ONG-ului.

Cu toate acestea, instanța poate verifica dacă acțiunea este în conformitate cu scopurile statutare ale ONG-ului și nu urmărește alte interese (personale, comerciale, politice) deghizate sau abuzive.

- Sancțiuni pentru abuzul de drept

Codurile de procedură estoniene prevăd posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru acțiuni vădit abuzive sau introduse cu rea-credință. Aceste sancțiuni pot include amenzi sau obligarea la plata unor daune-interese către partea adversă. Pentru a aplica astfel de sancțiuni, trebuie să existe dovezi clare și incontestabile de rea-credință, cum ar fi utilizarea deliberată a procedurii pentru acțiuni de hărțuire, obținerea de avantaje nejustificate sau promovarea unor interese străine scopului organizației.

FINLANDA

Finlanda, în calitate de stat membru al Uniunii Europene și parte a Convenției de la Aarhus, are un cadru juridic bine dezvoltat pentru a asigura accesul la justiție pentru organizațiile neguvernamentale care promovează protecția mediului. Transpunerea s-a realizat printr-o combinație de legi specifice de mediu, legi

administrative generale și o jurisprudență progresivă, care interpretează noțiunea de "interes" într-un mod incluziv.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Finlanda

Finlanda a transpus aceste principii în principal prin:

a) Legea privind protecția mediului¹⁸ este cadrul principal pentru protecția mediului și reglementează drepturile ONG-urilor.

- Calitatea procesuală activă

Legea finlandeză conferă în mod explicit organizațiilor de mediu dreptul de a apela deciziile administrative legate de mediu, cum ar fi autorizațiile de mediu, deciziile privind substanțele chimice, gestionarea deșeurilor, etc. Acest drept este acordat organizațiilor care îndeplinesc anumite criterii:

- sunt asociații înregistrate sau fundații având ca scop principal protecția mediului;
- au un număr semnificativ de membri (de obicei peste 2.000 de membri la nivel național sau un număr substanțial la nivel local/regional);
- au o anumită vechime în activitate.

Aceste organizații au dreptul de a contesta deciziile chiar și fără a demonstra un prejudiciu direct sau un interes individual, recunoscând interesul lor colectiv în protejarea mediului.

b) Legea privind autorizațiile de mediu¹⁹

Această lege reglementează procesul de acordare a autorizațiilor de mediu pentru activități industriale și alte activități cu impact asupra mediului. Ea prevede participarea publicului și dreptul de a face apel pentru ONG-urile de mediu recunoscute.

c) Legea privind evaluarea impactului asupra mediului²⁰ transpune directivele UE relevante (Directiva EIA, Directiva SEA), care la rândul lor sunt aliniate cu cerințele Convenției de la Aarhus. Legea asigură participarea publicului și a ONG-urilor în procesele de evaluare a proiectelor și planurilor cu impact semnificativ asupra mediului și le oferă căi de atac împotriva deciziilor luate.

d) Legea privind dreptul de a participa la procedurile de mediu a consolidat drepturile de participare și recurs ale asociațiilor de mediu în diverse proceduri de mediu, asigurându-le un statut de "parte" în sens larg.

e) Legea privind procedura administrativă și Legea privind contenciosul administrativ guvernează procedurile administrative generale și controlul judiciar al actelor administrative. Ele sunt completate de dispozițiile specifice din legile de mediu.

¹⁸ <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2014/527>

¹⁹ https://ym.fi/documents/1410903/38439968/J%C3%83%E2%80%99ETELAIN-TULKINTAMUISTIO_19122014Fin-CD7F8935_DBAB_46D0_B606_4DF92D0F82DA-106176.pdf/3a85b732-7073-c80f-a6ad-9c5468c5c7d9/J%C3%83%E2%80%99ETELAIN-TULKINTAMUISTIO_19122014Fin-CD7F8935_DBAB_46D0_B606_4DF92D0F82DA-106176.pdf?t=1603260904831

²⁰ <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2017/252>

În Finlanda, instanțele administrative (Tribunalele administrative și Curtea Administrativă Supremă) au interpretat conceptul de "interes suficient" într-un mod incluziv în contextul litigiilor de mediu, în special pentru ONG-urile dedicate protecției mediului. Acest lucru le permite să acționeze în numele interesului public, chiar și atunci când nu există un prejudiciu direct sau un drept individual încălcat. Această interpretare este crucială pentru transpunerea efectivă a art. 9 alin. (3).

Taxele de timbru sau facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Abordarea taxelor de timbru și a facilităților pentru ONG-urile de mediu, precum și verificarea bunei-credințe a acțiunilor lor, este influențată semnificativ de principiile Convenției de la Aarhus, în special de cerința ca procedurile să nu fie prohibitiv de costisitoare.

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

Sistemul finlandez de taxe judiciare este, în general, considerat a fi destul de accesibil. Spre deosebire de unele jurisdicții, taxele de timbru în instanțele administrative finlandeze (unde se soluționează majoritatea litigiilor de mediu) sunt, în mod tradițional, mici sau inexistente pentru ONG-uri și publicul larg în cauzele de mediu. Aceasta reflectă o abordare proactivă pentru a îndeplini cerințele solicitate de Convenția de la Aarhus.

Nu există, în general, taxe de timbru mari pentru recursurile administrative inițiate de ONG-urile de mediu. Cu toate acestea, chiar și cu taxe de timbru reduse sau zero, costurile totale ale unui litigiu pot fi semnificative. Acestea includ în principal:

- Onorariile avocaților - reprezintă, de obicei, cea mai mare parte a cheltuielilor.

- Costurile expertizelor tehnice - Litigiile de mediu sunt adesea complexe și necesită opinii de specialitate, care pot fi foarte costisitoare.

- *Asistența juridică* este destinată, în primul rând, persoanelor fizice cu venituri mici. Aplicabilitatea asistenței juridice pentru ONG-uri este, în general, limitată și depinde de statutul specific al organizației și de situația sa financiară. ONG-urile mai mari și bine finanțate nu se califică, de obicei. Cele mai mici pot obține o finanțare, dar nu este o facilitate garantată. Adesea, ONG-urile se bazează pe sprijin *pro bono* sau pe fonduri proprii.

- Cheltuieli de judecată

Instanțele finlandeze, în lumina principiilor Convenției, pot exercita o anumită abordare în aplicarea acestei reguli. Ele pot decide să nu acorde cheltuielile de judecată sau să le reducă semnificativ în cazurile de interes public, mai ales dacă acțiunea ONG-ului a fost inițiată cu bună-credință și a avut un scop legitim de protejare a mediului, chiar dacă nu a avut succes pe fond. Acest lucru contribuie la atenuarea riscului financiar pentru ONG-uri.

• Verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Evaluarea admisibilității acțiunii și a interesului procesual

Tribunalele Administrative și Curtea Administrativă Supremă verifică întotdeauna dacă acțiunea este admisibilă și dacă reclamantul are un "interes suficient" sau o calitate procesuală activă.

Pentru ONG-urile de mediu recunoscute, legislația finlandeză le conferă un *locus standi* explicit și un interes recunoscut în cazurile care intră sub incidența art. 9 alin. (2). Interesul lor colectiv în protejarea mediului este prezumat. Acest lucru limitează marja de apreciere a instanței cu privire la interesul propriu-zis al ONG-ului.

Chiar și în această situație, instanța poate verifica dacă acțiunea este în conformitate cu scopurile statutare ale ONG-ului și nu urmărește alte interese (personale, comerciale, politice) abuzive.

Codurile de procedură finlandeze prevăd posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru acțiuni vădit abuzive sau introduse cu rea-credință. Aceste sancțiuni pot include amenzi sau obligarea la plata unor daune-interese către partea adversă. Pentru a aplica astfel de sancțiuni, trebuie să existe dovezi clare și incontestabile de rea-credință, cum ar fi utilizarea deliberată a procedurii pentru hărțuire, obținerea de avantaje nejustificate sau promovarea unor interese complet străine scopului organizației.

FRANȚA

Franța, ca stat membru al Uniunii Europene și parte a Convenției de la Aarhus, a integrat prevederile acesteia, în special cele referitoare la accesul la justiție (art. 9), în sistemul său juridic. Reglementarea calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu este complexă, implicând dispoziții din Codul de Mediu, Codul de Justiție Administrativă și jurisprudența bogată a instanțelor administrative și judiciare.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Franța

Franța a transpus aceste principii în principal prin:

a) Codul de Mediu²¹ este actul legislativ central care reglementează drepturile ONG-urilor de mediu în Franța.

Codul de Mediu instituie un sistem de "recunoaștere" pentru asociațiile de mediu la nivel național, regional și departamental. Această recunoaștere este esențială și se acordă pe baza unor criterii stricte:

- scopul exclusiv sau principal este de protecție a mediului;
- vechimea (cel puțin 3 ani de activitate);
- activitate efectivă și publică în domeniul mediului;
- respectarea democrației interne și a transparenței financiare.

- Calitatea procesuală activă

Asociațiile recunoscute beneficiază de o calitate procesuală activă extinsă. Art. L. 142-2 din Codul de Mediu le permite să acționeze în justiție (în fața instanțelor administrative, civile sau penale) pentru orice prejudiciu direct sau indirect adus intereselor colective pe care le reprezintă și care intră în domeniul lor de activitate statutar.

Asociațiile recunoscute nu trebuie să demonstreze un prejudiciu direct individual, ci pot acționa în numele interesului colectiv de mediu, în virtutea rolului lor de apărători ai mediului. Chiar și asociațiile ne-recunoscute pot, în anumite condiții, să demonstreze un "interes direct și legitim" pentru a acționa în justiție, în special

²¹ https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074220/

dacă sunt afectate direct de o decizie (de exemplu, o asociație locală afectată de un proiect în proximitatea sa).

b) Codul de Justiție Administrativă²² guvernează litigiile administrative, inclusiv recursurile în anulare împotriva deciziilor administrative de mediu.

CJA aplică principiul general al "interesului de acțiune" pentru toate acțiunile. Pentru asociațiile de mediu, art. L. 142-2 din Codul de Mediu prevalează, simplificând demonstrarea acestui interes pentru asociațiile recunoscute.

Deciziile Consiliului de Stat, instanța administrativă supremă, au clarificat și consolidat constant drepturile de *locus standi* ale asociațiilor de mediu.

c) Codul de Procedură Civilă și Codul de Procedură Penală

Asociațiile de mediu recunoscute au dreptul de a se constitui parte civilă în procesele penale privind infracțiunile de mediu, conform Codului de Mediu (Art. L. 142-2). Acest lucru le permite să solicite despăgubiri pentru prejudiciul ecologic și să contribuie la aplicarea legii penale în materie de mediu.

În fața instanțelor civile, ele pot intenta acțiuni pentru a solicita încetarea unor activități poluante sau repararea prejudiciului ecologic.

- *Consiliul de Stat și Curtea de Casație* sunt instanțele supreme administrativă și judiciară din Franța. Jurisprudența lor a fost fundamentală în interpretarea și aplicarea Legii și a Convenției de la Aarhus. Consiliul de Stat, în special, a confirmat și extins constant dreptul la acțiune al asociațiilor de mediu, contribuind la o implementare efectivă a Convenției.

Jurisprudența franceză, în special prin cazul "Lubrizol" și apoi prin modificările din Codul Civil (art. 1246 și următoarele), a recunoscut explicit conceptul de prejudiciu ecologic pur, adică prejudiciul adus mediului însuși, independent de un prejudiciu adus persoanelor, fapt ce a consolidat baza legală pentru acțiunile ONG-urilor de mediu în justiție.

Taxele de timbru sau alte facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor acestora

În Franța, sistemul juridic reglementează taxele de timbru și facilitățile pentru ONG-urile de mediu, precum și verificarea bunei-credințe a acțiunilor lor, în conformitate cu principiile enunțate de Convenția de la Aarhus.

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

În general, costurile directe de acces la instanțele administrative (unde se desfășoară majoritatea litigiilor de mediu împotriva autorităților publice) în Franța sunt relativ reduse. Nu există taxe de timbru prohibitive pentru depunerea unei cereri în fața instanțelor administrative sau civile. Taxele de timbru care existau pentru anumite recursuri administrative au fost eliminate sau reduse semnificativ, ceea ce facilitează accesul la justiție.

Chiar dacă taxele de timbru sunt scăzute, costurile reale ale unui litigiu pot deveni semnificative. Acestea includ în principal:

- Onorariile avocaților, care reprezintă, de obicei, cea mai mare parte a cheltuielilor. Deși unele ONG-uri mai mari pot avea avocați "in-

²² https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070933/

house" sau să lucreze *pro bono*, cele mai multe trebuie să acopere aceste costuri.

- Costurile expertizelor tehnice. Acestea sunt decise de judecător și trebuie avansate de părți.

Sistemul de ajutor juridic din Franța permite acoperirea, totală sau parțială, a cheltuielilor de judecată (inclusiv a onorariilor de avocat) pentru persoanele fizice și, în anumite condiții, pentru asociații.

O asociație poate beneficia de ajutor juridic dacă veniturile sale sunt sub un anumit prag și dacă acțiunea sa este considerată suficient de temeinică. Această facilitate este însă mai des acordată persoanelor fizice și asociațiilor foarte mici, cu resurse limitate. ONG-urile mari sau cele cu finanțare considerabilă nu se califică, de obicei.

- Cheltuieli de judecată

În sistemul francez, partea care pierde procesul este, în principiu, obligată să plătească cheltuielile procedurale, cum ar fi taxele judiciare sau costurile expertizelor. În plus, instanța poate, în baza prevederilor art. 700 din Codul de Procedură Civilă, să oblige partea care pierde să plătească o sumă pentru a acoperi onorariile de avocat ale părții adverse.

• Verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor

În Franța, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- Evaluarea "interesului de a acționa"

Instanțele franceze (Consiliul de Stat, Curtea de Casație, tribunale administrative și judiciare) verifică sistematic dacă reclamantul are un "interes personal, direct și legitim" pentru a introduce acțiunea.

Pentru asociațiile de mediu recunoscute conform Codului de Mediu (art. L. 142-2), acest interes este prezumat pentru apărarea intereselor colective care intră în domeniul lor statutar. Astfel, este simplificată considerabil demonstrarea bunei-credințe și a legitimării acțiunii în interes public.

Codurile de procedură franceze prevăd posibilitatea ca instanța să pronunțe amenzi civile împotriva părților care introduc recursuri considerate vădit abuzive sau cu intenția de a întârzia nejustificat o procedură. De asemenea, partea prejudiciată printr-un recurs abuziv poate solicita daune-interese.

Procesul de obținere a recunoașterii ONG-urilor implică o verificare prealabilă a seriozității, scopului și activității asociației de către autoritățile administrative. Acest lucru contribuie la filtrarea organizațiilor și la asigurarea că cele care beneficiază de *locus standi* extins acționează, în principiu, cu bună-credință în interesul public al mediului.

GERMANIA

Germania, în calitate de stat membru al Uniunii Europene și parte a Convenției de la Aarhus, a transpus prevederile acesteia, în special art. 9, printr-un cadru legislativ specific și o jurisprudență elaborată. Reglementarea calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu este un aspect central, consacrat în principal prin Legea privind căile de atac în materie de mediu.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Germania

Germania a implementat aceste principii printr-o legislație detaliată:

a) *Legea privind căile de atac în materie de mediu*²³ este elementul principal al transpunerii prevederilor art. 9 și a fost adoptată tocmai pentru a asigura *locus standi* ONG-urilor de mediu.

- ***Recunoașterea asociațiilor de mediu***²⁴ prevede un sistem de recunoaștere a asociațiilor de mediu. O asociație trebuie să îndeplinească anumite criterii pentru a fi recunoscută:

- să fie o asociație înregistrată;
- să aibă drept scop statutar principal promovarea protecției mediului;
- să activeze de cel puțin trei ani;
- să aibă un număr semnificativ de membri și activitate la nivel național, regional sau local, în funcție de nivelul recunoașterii;
- să fie asociație non-profit.

Asociațiile recunoscute beneficiază de un drept extins de a iniția acțiuni în justiție în cazurile de mediu.

Asociațiile recunoscute pot contesta legalitatea deciziilor de mediu (cum ar fi autorizațiile pentru instalații industriale, deciziile privind planurile de amenajare a teritoriului, avizele EIA) dacă acestea sunt supuse unei proceduri de participare publică sau au un impact semnificativ asupra mediului. Ele pot invoca încălcări ale normelor de mediu și pot acționa chiar dacă decizia nu le afectează direct un drept subiectiv, ci doar interesul colectiv al mediului pe care îl reprezintă.

Dreptul la acțiune pentru încălcări ale legislației de mediu este extins și la cazurile în care asociația contestă acte sau omisiuni care contravin prevederilor legii de mediu, chiar și în afara contextului unei decizii specifice de autorizare. Acest lucru asigură o aplicare mai largă a prevederilor art. 9 alin. (3), deși condițiile de admisibilitate pot fi mai stricte decât cele aplicabile la art. 9 alin. (2).

Legislația specifică de mediu (de exemplu, *Legea federală privind protecția împotriva emisiilor*) permite adesea ONG-urilor recunoscute să participe la procedurile administrative de autorizare, ceea ce le conferă ulterior un drept de apel.

b) *Legea federală privind protecția împotriva emisiilor*²⁵ reglementează autorizarea instalațiilor poluante, fiind un exemplu de lege sectorială care prevede participarea publicului și drepturile de apel ale asociațiilor de mediu.

c) *Legea privind evaluarea impactului asupra mediului*²⁶ transpune directivele UE privind EIA și SEA, care, la rândul lor, se aliniază cu cerințele Convenției de la Aarhus. Legea asigură participarea publicului și a ONG-urilor în procesele de evaluare a proiectelor și planurilor cu impact semnificativ asupra mediului și le oferă căi de atac.

d) *Codul de Procedură Administrativă și Legea Curților Administrative* sunt legile generale de procedură care guvernează litigiile administrative.

²³ <https://www.gesetze-im-internet.de/umwrg/>

²⁴ <https://www.umweltbundesamt.de/dokument/vom-bund-erkannte-umwelt-naturschutzvereinigungen-0>

²⁵ <https://www.gesetze-im-internet.de/bimschg/>

²⁶ <https://www.gesetze-im-internet.de/uvpg/>

Taxele de timbru sau facilități ale ONG-urilor, verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor

• *Taxa de timbru și facilități pentru ONG-uri*

În general, taxele judiciare în instanțele administrative din Germania (unde se soluționează majoritatea litigiilor de mediu) sunt reglementate de Legea privind cheltuielile judiciare. Acestea sunt calculate în funcție de valoarea obiectului litigiului, dar pentru ONG-urile de mediu și acțiunile de interes public, valoarea stabilită este adesea simbolică sau foarte mică.

Sistemul german de ajutor juridic permite acoperirea cheltuielilor de judecată și a onorariilor avocaților pentru persoanele fizice care nu își pot permite aceste costuri. În general, un ONG trebuie să demonstreze că nu dispune de resurse financiare suficiente pentru a suporta costurile și că acțiunea sa are șanse rezonabile de succes. Este mai dificil pentru o asociație să obțină ajutor financiar decât pentru o persoană fizică.

În cazurile de interes public inițiate de ONG-uri de mediu, judecătorul poate decide să nu acorde cheltuielile de judecată ale părții adverse sau să le reducă semnificativ, chiar dacă ONG-ul a pierdut procesul. Scopul este de a evita descurajarea acțiunilor legitime de interes public și de a asigura accesul efectiv la justiție. Totuși, această reducere nu este automată și depinde de circumstanțele fiecărui caz.

• *Verificarea bona fides de către justiție a acțiunilor ONG-urilor*

Conceptul de *bona fides* este un principiu fundamental al dreptului german, la fel ca în majoritatea sistemelor juridice. În Germania, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- *Evaluarea "calității procesuale active" și a admisibilității acțiunii*

Instanțele administrative germane verifică întotdeauna dacă acțiunea este admisibilă. Pentru ONG-urile de mediu recunoscute, legea le conferă în mod explicit dreptul de a acționa în judecată pentru a apăra interesele colective de mediu. Chiar și atunci, instanța poate verifica dacă acțiunea este în conformitate cu scopurile statutare ale ONG-ului și nu urmărește alte interese (personale, comerciale, politice) deghizate sau abuzive.

- *Sanțiuni pentru abuzul de drept*

Codurile de procedură germane prevăd posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru abuzul de drept. Acestea pot include amenzi sau obligarea la plata unor daune-interese pentru prejudiciile cauzate părții adverse prin acțiuni abuzive. Pentru a aplica astfel de sancțiuni, trebuie să existe dovezi clare și incontestabile de re-credință, cum ar fi utilizarea deliberată a procedurii pentru hărțuire, obținerea de avantaje nejustificate sau promovarea unor interese complet străine scopului organizației.

Procesul de recunoaștere a asociațiilor de mediu conform legii implică o verificare prealabilă a seriozității, scopului și activității ONG-ului de către autoritățile administrative.

ITALIA

Italia, ca stat membru al Uniunii Europene și parte a Convenției de la Aarhus, a integrat prevederile acesteia, în special art. 9, în legislația sa națională. Reglementarea calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu este un domeniu care a evoluat semnificativ, în special prin modificarea Codului de Mediu și prin contribuția constantă a jurisprudenței.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Italia

Italia a transpus aceste principii în principal prin:

a) Codul de Mediu²⁷ este actul normativ fundamental care reglementează acțiunea în justiție în materie de mediu.

Preluând o tradiție legislativă anterioară (Legea nr. 349/1986), Codul prevede un sistem de recunoaștere pentru asociațiile de mediu la nivel național și regional. Asociațiile trebuie să îndeplinească anumite criterii pentru a fi înscrise în lista oficială a asociațiilor recunoscute:

- să aibă scopul principal acela de protecție a mediului;
- să aibă o structură democratică;
- să activeze de cel puțin 3 ani și să demonstreze o activitate continuă;
- să aibă un număr semnificativ de membri.

- Calitatea procesuală activă

Asociațiile recunoscute (art. 18) beneficiază de o calitate procesuală activă extinsă. Ele pot iniția acțiuni în justiție (în fața instanțelor administrative sau civile) pentru a contesta acte sau omisiuni care aduc atingere mediului. Această legitimitate este independentă de demonstrarea unui prejudiciu direct individual, fiind recunoscută în virtutea rolului lor de apărători ai interesului colectiv al mediului.

Codul de Mediu reglementează acțiunea de reparare a daunelor aduse mediului. Deși acțiunea principală pentru repararea daunelor ecologice este rezervată statului, asociațiile recunoscute au un rol important în a semnală autorităților faptele și pot interveni în procedurile judiciare.

b) Codul de procedură administrativă reglementează litigiile în fața instanțelor administrative (Tribunale Administrative Regionale și Consiliul de Stat).

Acest cod aplică principiul general al "interesului de acțiune" care presupune ca reclamantul să demonstreze un interes personal, actual și direct în anularea unui act. Pentru asociațiile de mediu recunoscute, Codul de Mediu simplifică demonstrarea acestui interes, conferindu-le o legitimitate *ex lege* pentru apărarea intereselor colective.

c) Codul de procedură civilă și Codul penal

În fața instanțelor civile, asociațiile de mediu recunoscute pot acționa pentru a solicita încetarea unor comportamente ilicite care aduc atingere mediului. Jurisprudența a recunoscut posibilitatea pentru asociații de a solicita compensații pentru prejudiciile morale sau imagistice suferite de asociația însăși, ca urmare a încălcărilor de mediu.

²⁷ <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2006-04-03;152>

În materie penală, asociațiile recunoscute pot fi parte civilă în procesele privind infracțiunile de mediu, solicitând repararea prejudiciilor cauzate intereselor colective pe care le reprezintă.

Jurisprudența italiană a consolidat distincția dintre "interes difuz" (propriu întregii colectivități, fără a fi particularizat) și "interes colectiv" (care devine titularizat de o organizație reprezentativă). Asociațiile de mediu recunoscute sunt considerate titulare ale unui interes colectiv, ceea ce le justifică acțiunea în judecată.

Taxele de timbru sau facilități acordate ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor acestora

În Italia, reglementarea taxelor de timbru și a facilităților pentru ONG-urile de mediu, precum și verificarea bunei-credințe a acțiunilor lor, sunt esențiale pentru asigurarea accesului la justiție în conformitate cu prevederile art. 9 alin. 4.

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

În Italia, taxa de timbru unificată este datorată la înregistrarea unei cauze în instanță și se calculează în funcție de valoarea litigiului. Pentru litigiile de mediu, în special cele administrative (contestații împotriva actelor administrative de mediu, cum ar fi autorizațiile sau planurile), valoarea obiectului litigiului este adesea dificil de cuantificat pecuniar. În aceste situații, se aplică de obicei o taxă de timbru fixă, minimă, ceea ce contribuie la menținerea costurilor de acces la justiție la un nivel rezonabil pentru ONG-uri.

- ajutorul juridic

Sistemul italian de ajutor juridic permite acoperirea cheltuielilor de judecată și a onorariilor avocaților pentru persoanele fizice și, în anumite cazuri, pentru persoanele juridice care îndeplinesc condițiile de venit și de temeinicie a cazului.

Aplicabilitatea acestui ajutor pentru ONG-uri (persoane juridice) este în general limitată și mai dificil de obținut decât pentru persoanele fizice. Un ONG trebuie să demonstreze o lipsă a resurselor economice și o temeinicie suficientă a acțiunii.

Instanțele italiene, în lumina principiului "nu prohibitiv de costisitoare" al Convenției de la Aarhus, pot exercita o anumită circumspecție în aplicarea acestei reguli. În cazurile de interes public inițiate de ONG-uri de mediu, judecătorul poate decide să compenseze cheltuielile de judecată între părți (adică fiecare parte își suportă propriile cheltuieli) sau să reducă semnificativ suma datorată de ONG, chiar dacă a pierdut procesul. Această abordare contribuie la atenuarea riscului financiar și la încurajarea acțiunilor în interes public.

• Verificarea *Bona Fides* de către justiție a acțiunilor

Conceptul de bună-credință este un principiu fundamental al dreptului italian, care se referă la absența unor intenții malițioase, abuzive sau frauduloase în exercitarea unui drept. Chiar dacă Convenția de la Aarhus încurajează accesul la justiție, statul are dreptul de a preveni abuzul de drept.

În Italia, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- *Evaluarea calității procesuale active și a interesului de a acționa*

Instanțele italiene (Tribunalele Regionale - TAR, Consiliul de Stat și Curtea de Casație) verifică întotdeauna aceste aspecte.

Pentru ONG-urile de mediu recunoscute conform Codului de Mediu, dreptul la acțiune este conferit de lege pentru apărarea intereselor colective de mediu. Acest lucru simplifică demonstrarea interesului și a bunei-credințe a acțiunii în interes public.

Codul de Procedură Civilă (art. 96) precum și alte norme procedurale prevăd posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru partea care inițiază un litigiu fără niciun fundament juridic rezonabil și cu rea-credință sau culpă gravă. Sancțiunile pot include plata de daune-interese către partea adversă.

LETONIA

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Letonia

Letonia a implementat principiile Convenției prin:

a) *Legea privind protecția mediului*²⁸, care este cadrul principal pentru reglementarea drepturilor publicului și ale ONG-urilor în materie de mediu.

Legea acordă publicului (inclusiv organizațiilor societății civile) dreptul de a participa la luarea deciziilor în materie de mediu și de a contesta actele administrative sau acțiunile autorităților publice care nu respectă legislația de mediu sau care încalcă drepturile la informare și participare.

Un aspect particular al sistemului este că, în general, nu există o procedură formală de "recunoaștere" sau "înregistrare" specifică pentru ONG-urile de mediu care să le confere automat un *locus standi* extins. **Accesul la justiție pentru ONG-uri se bazează mai degrabă pe participarea lor anterioară în procesul administrativ și pe îndeplinirea criteriilor de "interes suficient" sau "încălcarea drepturilor" conform Codului de Procedură Administrativă.** Aceasta a fost, uneori, o sursă de dezbateri privind conformitatea cu Convenția de la Aarhus, dar instanțele au interpretat normele într-un mod care să asigure accesul.

b) *Codul de Procedură Administrativă* este legea fundamentală care guvernează procedurile administrative și controlul judiciar al actelor administrative în Letonia.

Codul prevede că o persoană (inclusiv o persoană juridică - ONG) are dreptul de a iniția o acțiune în instanța administrativă dacă un act administrativ sau o acțiune încalcă drepturile sau interesele sale legitime.

Jurisprudența instanțelor administrative letone, în special a Curții Supreme, a interpretat "interesul legitim" într-un mod care să includă interesul colectiv al ONG-urilor de mediu. Se recunoaște că ONG-urile care, conform statutului lor, urmăresc scopuri de protecție a mediului și desfășoară activități în acest sens, au un interes legitim de a contesta deciziile care afectează mediul, chiar dacă nu le afectează un drept individual direct.

²⁸ <https://likumi.lv/ta/id/147917-vides-aizsardzibas-likums>

Deși instanțele au adoptat o abordare favorabilă, absența unei liste oficiale sau a unui sistem de "recunoaștere" specific pentru ONG-urile de mediu (spre deosebire de Franța sau Germania) poate duce uneori la incertitudine în evaluarea inițială a *locus standi* de către autoritățile administrative sau instanțe.

Dacă un ONG a participat la procedura administrativă de luare a deciziei (de exemplu, prin depunerea de observații în cadrul unei evaluări de impact asupra mediului - EIA), acest lucru poate fi un factor important pentru recunoașterea calității sale procesuale active în fața instanței administrative.

c) Legea privind evaluarea impactului asupra mediului²⁹

Această lege, în linie cu directivele UE relevante, reglementează procesele EIA și SEA și prevede participarea publicului și drepturile entităților de a face apel pentru deciziile luate de autorități în probleme de mediu.

Taxele de timbru sau alte facilități acordate ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

În Letonia, reglementarea taxelor de timbru și a facilităților pentru ONG-urile de mediu, precum și verificarea bunei-credințe a acțiunilor lor, sunt aspecte esențiale pentru a asigura un acces efectiv la justiție în conformitate cu Convenția de la Aarhus (art. 9 alin. 4), care prevede ca procedurile să nu fie "prohibitiv de costisitoare".

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

În Letonia, taxele de timbru sunt reglementate de Legea privind taxele de stat și variază în funcție de tipul și complexitatea cazului, precum și de valoarea obiectului litigiului.

Pentru litigiile administrative de mediu, taxele de timbru sunt, în general, fixe și relativ scăzute, nefiind legate direct de o valoare pecuniară. Această abordare contribuie la menținerea costurilor de acces la justiție la un nivel rezonabil pentru ONG-uri și publicul larg.

- ajutorul juridic

Letonia are un sistem de asistență juridică de stat, reglementat de Legea privind asistența juridică, care este destinat, în principal, persoanelor fizice cu venituri reduse.

Aplicabilitatea asistenței juridice pentru ONG-uri (persoane juridice) este limitată. În general, un ONG trebuie să demonstreze o lipsă a resurselor financiare și că acțiunea sa este justificată, nefiind o facilitate la care ONG-urile se califică automat.

Instanțele letone, în lumina principiului "nu prohibitiv de costisitoare" din Convenția de la Aarhus, pot exercita o anumită reținere în aplicarea acestei reguli. În cazurile de interes public inițiate de ONG-uri de mediu, judecătorul poate decide să nu acorde cheltuielile de judecată ale părții adverse sau să le reducă semnificativ, chiar dacă ONG-ul a pierdut procesul. Scopul este de a preveni descurajarea acțiunilor legitime în interes public.

²⁹ <https://likumi.lv/ta/id/51522-par-ietekmes-uz-vidi-novertejumu>

• Verificarea Bona Fides de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Conceptul de *bona fides* este un principiu fundamental al dreptului leton. El se referă la absența intențiilor malițioase, abuzive sau frauduloase în exercitarea unui drept.

Verificarea acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- evaluarea "calității procesuale active" și a "interesului legitim"

Instanțele administrative letone (Tribunalele Administrative și Curtea Supremă) verifică întotdeauna dacă acțiunea este admisibilă și dacă reclamantul are un interes legitim.

Pentru ONG-urile de mediu, deși nu există un sistem formal de "recunoaștere" care să le confere un *locus standi* automat, jurisprudența a interpretat "interesul legitim" într-un mod care include interesul colectiv de mediu pe care îl apără. Instanțele evaluează dacă statutul ONG-ului și activitățile sale anterioare justifică acțiunea în interes public.

Chiar și atunci, instanța poate verifica dacă acțiunea este în conformitate cu scopurile statutare ale ONG-ului și nu urmărește alte interese (personale, comerciale, politice) deghizate sau abuzive.

Codul de Procedură Administrativă și Codul de Procedură Civilă prevăd posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru abuzul de drept sau pentru introducerea de acțiuni vădit nefondate sau cu intenția de a hărțui. Aceste sancțiuni pot include amenzi sau obligarea la plata unor daune-interese către partea adversă.

POLONIA

Reglementarea calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu este un domeniu complex, care a suferit modificări semnificative în lumina obligațiilor europene și internaționale.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu

Polonia a transpus aceste principii în principal prin:

a) Legea privind protecția mediului³⁰ este actul normativ fundamental care reglementează drepturile ONG-urilor în materie de mediu.

- Calitatea procesuală activă a organizațiilor sociale

Legea utilizează conceptul de "organizație socială", care include și ONG-urile de mediu. Art. 31 din Codul de Procedură Administrativă permite unei organizații sociale să intervină într-o procedură administrativă dacă aceasta este justificată de statutul organizației și de interesul social. Aceasta este o primă etapă pentru obținerea calității procesuale active.

- Dreptul de a contesta deciziile

Art. 41 din Legea privind protecția mediului conferă un drept explicit ONG-urilor de mediu de a contesta deciziile administrative de mediu (ex. permise de mediu,

³⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010620627/U/D20010627Lj.pdf>

decizii privind EIA) care necesită participarea publicului. Pentru a avea acest drept, ONG-ul trebuie:

- să fie o organizație socială înregistrată;
- să aibă scopuri statutare legate de protecția mediului sau a naturii;
- să își desfășoare activitatea într-o zonă care poate fi afectată de activitatea în cauză;
- să fi informat autoritatea administrativă cu privire la intenția sa de a participa la procedură.

Aceste organizații pot contesta deciziile chiar și fără a demonstra un prejudiciu direct individual, pentru că acționează în numele interesului colectiv de mediu pe care îl reprezintă, acest lucru fiind o transpunere esențială a art. 9 alin. (2).

Polonia a avut inițial un sistem mai restrictiv pentru acțiunile care nu se încadrau direct în prevederile art. 9 alin. (2). Cu toate acestea, la solicitarea CJUE și a Comitetului de Conformitate Aarhus, legislația și practica judiciară au evoluat pentru a lărgi accesul publicului. ONG-urile pot iniția acțiuni pentru a contesta acte sau omisiuni care contravin legislației de mediu, chiar și în afara contextului unei decizii specifice de autorizare, demonstrând un "interes juridic" sau un "interes social" care poate fi evaluat de instanță.

b) *Legea privind evaluarea impactului asupra mediului*³¹ transpune directivele UE relevante (Directiva EIA, Directiva SEA) și reglementează participarea publicului și a ONG-urilor în procesele de evaluare a proiectelor și planurilor cu impact semnificativ asupra mediului. Ea conferă drepturi de participare și, ulterior, de contestare a deciziilor luate în aceste proceduri.

c) *Codul de Procedură Administrativă* guvernează regulile generale pentru procedurile administrative și permite participarea ONG-urilor în faza administrativă.

d) *Legea privind procedura în fața instanțelor administrative*³² reglementează controlul judiciar al actelor administrative de către instanțele administrative.

ONG-urile care au fost părți la procedura administrativă anterioară au dreptul de a introduce recurs în fața instanțelor administrative împotriva deciziilor administrative care le afectează interesele. Jurisprudența instanțelor administrative, în special a Curții Administrative Supreme, a fost esențială în interpretarea conceptului de "interes juridic" sau "interes social" al ONG-urilor de mediu, în lumina cerințelor Aarhus și a dreptului UE.

Taxe de timbru sau alte facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor acestora

În Polonia, reglementarea taxelor de timbru și a facilităților pentru ONG-urile de mediu, precum și verificarea bunei-credințe a acțiunilor lor, sunt esențiale pentru asigurarea accesului la justiție în conformitate cu prevederile art. 9 alin. 4, care prevede ca procedurile să nu fie costisitoare.

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

³¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001112>

³² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20021531270/U/D20021270Lj.pdf>

Taxele de timbru judiciare sunt reglementate de Legea privind costurile judiciare în cauze civile și Legea privind costurile în cauze administrative.

Pentru litigiile administrative de mediu, taxele de timbru sunt, în general, fixe și relativ scăzute pentru ONG-uri și publicul larg. Acestea nu sunt calculate în funcție de o valoare pecuniară mare, ceea ce contribuie la menținerea costurilor de acces la justiție la un nivel rezonabil, în conformitate cu principiul Convenției.

Legea poloneză prevede posibilitatea de a fi scutit de plata costurilor judiciare (taxe de timbru și alte cheltuieli) pentru părțile care demonstrează că nu au mijloace suficiente pentru a le plăti.

O organizație socială, inclusiv un ONG de mediu, poate solicita scutirea de la plata costurilor judiciare dacă demonstrează că nu are fonduri suficiente și dacă acțiunea sa vizează un interes public. Instanțele evaluează fiecare caz individual, dar această facilitate este un instrument important pentru ONG-uri cu resurse limitate.

De asemenea, se poate solicita asistență juridică gratuită, respectiv numirea unui avocat din oficiu, dacă sunt îndeplinite anumite condiții de venit și de complexitate a cazului.

Regula generală în sistemul juridic polonez este că partea care pierde litigiul suportă cheltuielile de judecată ale părții adverse, inclusiv onorariile avocaților.

• **Verificarea *Bona Fides* de către justiție a acțiunilor**

Conceptul de bună-credință este un principiu fundamental al dreptului polonez. El se referă la absența unor intenții malițioase, abuzive sau frauduloase în exercitarea unui drept. Chiar dacă Convenția de la Aarhus încurajează accesul la justiție, statul are dreptul de a preveni abuzul de drept.

În Polonia, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- *Evaluarea calității procesuale active și a interesului juridic/social*

Instanțele administrative poloneze verifică întotdeauna dacă acțiunea este admisibilă și dacă reclamantul are un interes juridic sau interes social.

Pentru ONG-urile de mediu, care se încadrează în categoria organizațiilor sociale, capacitatea lor de a acționa este legată de scopurile statutare de protecție a mediului și de îndeplinirea condițiilor prevăzute de legislația specifică (Legea privind protecția mediului).

Instanța evaluează dacă acțiunea este în conformitate cu scopurile statutare ale ONG-ului și nu urmărește alte interese (personale, comerciale, politice) deghizate sau abuzive. Simpla pierdere a cazului nu indică rea-credință.

- *Sanțiuni pentru abuzul de drept sau acțiuni vădit nefondate*

Codurile de procedură prevăd posibilitatea aplicării unor sanțiuni pentru abuzul de drept sau pentru introducerea de acțiuni vădit nefondate sau cu intenția de a hărțui un terț. Sanțiunile pot include amenzi sau obligarea la plata de daune-interese către partea adversă.

În practică, aplicarea acestor sanțiuni împotriva ONG-urilor de mediu care acționează în interes public este rară. Instanțele poloneze sunt, în general, precaute în a descuraja acțiunile legitime de mediu, chiar dacă acestea nu au succes pe fond. Pentru a aplica astfel de sanțiuni, trebuie să existe dovezi clare și incontestabile de rea-credință, cum ar fi utilizarea deliberată a procedurii pentru hărțuire, obținerea de avantaje nejustificate sau promovarea unor interese complet străine scopului organizației.

SPANIA

Reglementarea calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu este un aspect fundamental, consacrat în principal prin Legea 27/2006 privind drepturile de acces la informație, participare publică și justiție în materie de mediu, care transpune direct Convenția de la Aarhus.

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu

Spania a implementat principiile Convenției printr-un cadru legislativ și o jurisprudență progresivă.

a) *Legea 27/2006 privind drepturile de acces la informație, participare publică și justiție în materie de mediu*³³ este elementul central al transpunerii Convenției de la Aarhus.

- Calitatea procesuală activă

Art. 23 din Legea 27/2006 recunoaște explicit drepturile asociațiilor de mediu în litigiile contencios-administrative referitoare la mediu. Această lege specifică condițiile pe care o asociație trebuie să le îndeplinească:

- să fie legal constituită și înregistrată în Registrul asociațiilor;
- să aibă ca scop statutar principal protecția mediului;
- să funcționeze în conformitate cu normele statutare;
- să își desfășoare activitatea de cel puțin doi ani;
- să-și desfășoare activitatea în teritoriul afectat de acțiunea sau omisiunea contestată, dacă este o asociație de caracter teritorial inferior celui național.

- Recunoașterea interesului colectiv

Legea 27/2006, în special art. 23, clarifică faptul că asociațiile de mediu care îndeplinesc criteriile de mai sus nu trebuie să demonstreze un "interes direct" specific sau un prejudiciu individual pentru a acționa în justiție. Ele sunt considerate că au un interes legitim pentru apărarea intereselor colective sau difuze legate de protecția mediului, ceea ce este o transpunere fidelă a art. 9 alin. (2).

b) *Legea 39/2015 privind procedura administrativă comună a administrațiilor publice*³⁴ reglementează procedurile administrative generale și participarea părților. Ea permite ONG-urilor să participe la procedurile administrative de mediu (de exemplu, cele de autorizare) și să își exercite dreptul la obiecții și recursuri administrative, ceea ce este adesea o condiție prealabilă pentru acțiunea în justiție.

c) *Legea 29/1998 privind jurisdicția contencios-administrativă*³⁵ guvernează controlul judiciar al actelor administrative de către instanțele contencios-administrative.

³³ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-13010>

³⁴ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-10565>

³⁵ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1998-16718>

ONG-urile de mediu pot să acționeze în fața instanțelor civile sau penale în cazuri de daune sau infracțiuni de mediu, deși legitimitatea în aceste domenii poate fi mai strictă și poate necesita demonstrarea unui prejudiciu direct (material sau moral) adus asociației însăși. Totuși, în cazul infracțiunilor de mediu, asociațiile pot fi părți acuzatoare.

Deși cele două condiții (scop statutar de mediu și vechime de doi ani) sunt relativ ușor de îndeplinit pentru majoritatea ONG-urilor active, pot exista încă discuții privind "suficiența" activității sau a legăturii teritoriale. Aplicarea Legii nr. 27/2006 a adus claritate, dar aplicarea sa de către diferitele instanțe (mai ales la nivel regional) poate varia, iar consolidarea jurisprudenței rămâne un proces continuu.

Taxele de timbru sau alte facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor acestora

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

Spania a avut, în trecut, anumite taxe judiciare care au generat controverse. Cu toate acestea, prin modificări legislative, inclusiv cele influențate de jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, majoritatea taxelor judiciare pentru persoanele fizice și, implicit, pentru ONG-uri în multe cazuri administrative (inclusiv cele de mediu) au fost eliminate sau reduse semnificativ.

Prin urmare, accesul la instanțele de contencios-administrativ (unde se soluționează majoritatea litigiilor de mediu împotriva administrației locale/centrale) este, în prezent, foarte accesibil din punctul de vedere al nivelului taxelor de timbru.

Onorariile avocaților reprezintă cea mai mare parte a cheltuielilor. În Spania, este obligatoriu ca persoana fizică/juridică să aibă un avocat și un procurator în majoritatea procedurilor judiciare.

Spania are un sistem de asistență juridică gratuită care permite persoanelor fizice cu resurse economice limitate să beneficieze de servicii juridice (avocat și procurator) fără costuri. Aplicabilitatea acestui sistem pentru ONG-uri este limitată. În principiu, o asociație poate solicita ajutor juridic gratuit dacă demonstrează o lipsă de resurse financiare pentru a acoperi costurile litigiului și dacă este o asociație non-profit înregistrată care urmărește un interes public. Evaluarea se face individual pentru fiecare caz.

Instanțele spaniole, în lumina principiilor Convenției și a jurisprudenței Curții Supreme, pot exercita o anumită precauție în aplicarea regulilor vizând cheltuielile de judecată. În cazurile de interes public inițiate de ONG-uri de mediu, judecătorul poate decide să nu impună cheltuielile de judecată părții care a pierdut, mai ales dacă acțiunea a fost introdusă cu bună-credință și a servit un scop legitim de protecție a mediului, chiar dacă nu a avut succes pe fond. Acest lucru contribuie la atenuarea riscului financiar pentru ONG-uri.

• Verificarea *Bona Fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

În Spania, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- Evaluarea calității procesuale active și a interesului legitim

Instanțele spaniole (în special cele de contencios-administrativ) verifică întotdeauna dacă acțiunea este admisibilă. Legea nr. 27/2006 recunoaște explicit legitimitatea pentru asociațiile de mediu care îndeplinesc criteriile menționate mai

sus. Aceste asociații sunt considerate că au un interes legitim în apărarea intereselor colective sau difuze legate de mediu, fără a fi nevoie să demonstreze un prejudiciu direct individual. Această recunoaștere *ex lege* simplifică demonstrarea bunei-credințe și a legitimității acțiunii.

Chiar și așa, instanța poate verifica dacă acțiunea este în conformitate cu scopurile statutare ale ONG-ului și nu urmărește alte interese (personale, comerciale, politice) deghizate sau abuzive.

- Sancțiuni pentru abuzul de drept

Legile de procedură (în special Codul de procedura civilă și Legea 29/1998 privind Jurisdicția în Contencios-Administrativ) prevăd posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru partea care inițiază un litigiu fără niciun fundament juridic rezonabil și cu rea-credință sau culpă gravă sau care abuzează de o acțiune juridică. Sancțiunile pot include amenzi sau obligarea la plata de daune-interese.

SUEDIA

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Suedia

Suedia a implementat principiile Convenției printr-un cadru legislativ și o jurisprudență progresivă.

a) Codul de mediu³⁶ este pilonul principal al legislației de mediu suedeze și reglementează drepturile ONG-urilor.

- Calitatea procesuală activă pentru ONG-uri

Cap. 16, secț. 13 din Codul de mediu reglementează explicit dreptul organizațiilor de mediu de a contesta anumite decizii legate de mediu. O organizație de mediu care îndeplinește criteriile specifice are dreptul de a apela decizii în cazuri care implică activități potențial dăunătoare mediului, conform art. 9 alin. (2).

Pentru îndeplinirea criteriilor, în conformitate cu prevederile legale, o organizație de mediu trebuie să:

- fie o asociație non-profit sau o fundație;
- aibă ca scop statutar protecția naturii și/sau mediului;
- fi desfășurat activități în Suedia de cel puțin trei ani.
- aibă cel puțin 100 de membri (această cerință a fost modificată și interpretată în timp, fiind anterior mai restrictivă).
- acționeze în interes public, reprezentând un interes difuz legat de mediu, fără a fi nevoie să demonstreze un prejudiciu direct individual.

- Participarea în procedurile administrative

Organizațiile de mediu pot participa la procedurile administrative de mediu, inclusiv la procesele de autorizare și evaluare a impactului asupra mediului (EIA), având dreptul de a-și exprima opiniile și de a contesta deciziile.

b) Legea privind procedura administrativă și Legea privind procesul administrativ

³⁶ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808/

Aceste legi guvernează procedurile administrative generale și controlul judiciar al actelor administrative. Ele stabilesc principiile generale ale calității procesuale active, care sunt apoi adaptate de legislația specială de mediu.

Chiar și în cazurile care nu se încadrează direct, organizațiile pot obține *locus standi* pe baza unei interpretări extinse a "interesului legitim" sau a "interesului public" în lumina art. 9 alin. (3), așa cum a fost dezvoltată de jurisprudență.

- *Curtea Administrativă Supremă* și *Curtea pentru Mediu* au jucat un rol important în interpretarea și aplicarea Codului de mediu și a Convenției. De exemplu, decizia HFD din 2012 a reafirmat că organizațiile care îndeplinesc criteriile din Codul de Mediu au dreptul de depune apeluri și că, în cazurile în care criteriile explicite nu sunt îndeplinite, trebuie realizată o evaluare generoasă a circumstanțelor, recunoscând că ONG-urile pot reprezenta interese publice chiar și atunci când o persoană particulară nu o poate face.

Taxele de timbru sau alte facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides*, de către justiție, a acțiunilor acestora

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

În general, în Suedia, taxele de timbru (de înregistrare a cauzei) în fața instanțelor administrative (inclusiv instanțele de mediu) sunt reduse sau chiar inexistente pentru apelurile în materie de mediu.

Sistemul de ajutor juridic este destinat în principal persoanelor fizice cu venituri reduse pentru a acoperi cheltuielile de judecată (inclusiv onorariile avocaților). Aplicabilitatea pentru ONG-uri (persoane juridice) este foarte limitată. În general, se consideră că ONG-urile, prin natura lor colectivă și prin posibilitatea de a strânge fonduri, trebuie să își poată acoperi propriile costuri legale. Excepțiile sunt rare și pot fi făcute doar în cazuri de circumstanțe extrem de speciale și dacă acțiunea este de o importanță publică excepțională.

În procedurile administrative suedeze, spre deosebire de cele civile, regula generală este că fiecare parte își suportă propriile costuri, indiferent de rezultatul litigiului. Aceasta este o particularitate importantă a sistemului suedez și contribuie semnificativ la reducerea riscului financiar pentru ONG-uri.

Există anumite excepții în care instanța poate acorda cheltuieli de judecată, dar acestea sunt relativ rare în cauzele de mediu inițiate de ONG-uri și se aplică mai degrabă în cazul unor abateri grave de procedură din partea autorității. Această regulă conform căreia "fiecare parte își plătește costurile" este considerată o modalitate cheie prin care Suedia asigură că procedurile nu sunt prohibitiv de costisitoare pentru ONG-urile de mediu, chiar și în cazul pierderii procesului.

• Verificarea *Bona Fides* de către justiție a acțiunilor

În Suedia, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- evaluarea calității procesuale active

Instanțele administrative suedeze (instanțele de mediu și Curtea Administrativă Supremă) verifică întotdeauna dacă reclamantul are calitate procesuală.

- sancțiuni pentru abuzul de drept

Legislația suedeză prevede posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru abuzul de drept sau pentru introducerea de acțiuni vădit nefondate sau cu intenția de a hărțui o parte. În practică, aplicarea acestor sancțiuni împotriva ONG-urilor de mediu care acționează în interes public este extrem de rară.

ȚĂRILE DE JOS

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu

Olanda a implementat aceste principii printr-un sistem bazat pe o interpretare largă a conceptului de "parte interesată" și pe o jurisprudență progresivă:

a) Legea generală a dreptului administrativ³⁷ este actul normativ fundamental care reglementează procedurile administrative și controlul judiciar al actelor administrative.

- *Conceptul "parte interesată"* - Art. 1:2 din Legea menționată definește partea interesată ca fiind o persoană al cărei interes este afectat direct de o decizie. Inițial, acest concept a fost interpretat restrictiv, cerând un interes individual și direct.

Jurisprudența Consiliului de Stat a extins în mod semnificativ interpretarea art. 1:2 pentru a include organizațiile cetățenești. O organizație poate fi considerată o "parte interesată" dacă îndeplinește următoarele criterii:

- organizația urmărește scopuri statutare legate de protecția mediului sau a naturii;
- aceste scopuri sunt relevante pentru decizia contestată;
- activitățile organizației sunt reale și nu doar de natură formală (de exemplu, publică rapoarte, organizează evenimente, etc.);
- interesele pe care le apără sunt obiective, adică nu sunt interese private sau comerciale false.

Un aspect particular al sistemului olandez este că nu există o procedură formală de "recunoaștere" sau "înregistrare" specifică pentru ONG-urile de mediu care să le confere automat *locus standi*. Calitatea de "parte interesată" este evaluată de instanță de la caz la caz, pe baza criteriilor jurisprudențiale menționate mai sus. Această flexibilitate, deși permite un acces larg, poate introduce uneori un grad de incertitudine. ONG-urile trebuie să demonstreze în fiecare caz în parte că îndeplinesc criteriile stabilite.

ONG-urile considerate părți interesate au dreptul de a participa la procedurile administrative (de exemplu, depunerea de obiecții sau comentarii în cadrul procedurilor de autorizare), ceea ce le conferă ulterior dreptul de a contesta deciziile în justiție.

b) Legea privind dispozițiile generale referitoare la autorizațiile de mediu³⁸

³⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005537/2025-04-04>

³⁸ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024779/2023-04-19>

Această lege integrează diferite permise de mediu și de planificare și joacă un rol important în reglementarea procedurilor de autorizare și a căilor de atac în materie de mediu.

c) Legea privind evaluarea impactului asupra mediului³⁹ transpune directivele UE privind EIA și SEA și prevede participarea publicului și a ONG-urilor în procesele de evaluare a proiectelor și planurilor cu impact semnificativ asupra mediului și le oferă căi de atac.

Taxele de timbru sau alte facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides*, de către justiție, a acțiunilor acestora

Reglementarea taxelor de timbru și a facilităților pentru ONG-urile de mediu, precum și verificarea bunei-credințe a acțiunilor lor, sunt esențiale pentru a asigura un acces efectiv la justiție în conformitate cu Convenția de la Aarhus (art. 9 alin. 4), care prevede ca procedurile să nu fie "prohibitiv de costisitoare".

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

Taxele judiciare percepute de instanțele administrative sunt, în general, fixe și relativ scăzute, nefiind legate direct de valoarea obiectului litigiului. Aceasta contribuie la menținerea costurilor de acces la justiție la un nivel rezonabil pentru ONG-uri și publicul larg.

Sistemul juridic este proiectat să asigure că aceste taxe nu reprezintă o barieră disproporționată pentru accesul la justiție în materie de mediu, în conformitate cu cerințele Convenției de la Aarhus.

Onorariile avocaților reprezintă, de obicei, cea mai mare parte a cheltuielilor, iar litigiile de mediu sunt adesea complexe din punct de vedere tehnic și pot necesita rapoarte de expertiză costisitoare.

Sistemul de ajutor juridic este destinat în principal persoanelor fizice cu venituri reduse, pentru a le permite să beneficieze de servicii juridice. Aplicabilitatea acestui sistem pentru ONG-uri (persoane juridice) este foarte limitată. În principiu, un ONG trebuie să își asigure singur finanțarea pentru litigii. Excepții pot fi făcute doar în cazuri de circumstanțe extrem de speciale și dacă asociația demonstrează o lipsă totală de resurse și o importanță publică excepțională a cazului.

În procedurile administrative, regula generală este că fiecare parte își suportă propriile costuri în primă instanță, cu excepția cazului în care decizia administrativă este anulată. Cu toate acestea, dacă o autoritate sau o terță parte pierde un proces și este obligată să plătească cheltuieli de judecată ONG-ului, sumele acordate pentru onorariile avocaților sunt adesea stabilite pe baza unor tarife forfetare standard, care pot să nu acopere integral costurile reale ale ONG-ului.

• Verificarea *Bona Fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

Verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- Evaluarea "părții interesate"

³⁹ <https://europadecentraal.nl/onderwerp/klimaat-en-milieumilieubeleid/milieueffectrapportages/>

Instanțele administrative (în special Secția de Jurisprudență Administrativă a Consiliului de Stat) verifică întotdeauna dacă reclamantul are calitatea de "parte interesată". Criteriile stabilite de jurisprudență (scop statutar, activitate reală, interes obiectiv) funcționează ca un filtru.

Dacă o organizație îndeplinește aceste criterii și acționează conform scopului său statutar de mediu, se prezumă că acționează în interes public și cu bună-credință. Acțiunea în judecată trebuie să fie legată de interesele colective pe care ONG-ul le apără.

- Sanțiuni pentru abuzul de drept

Codul de Procedură Civilă și, prin analogie, principiile generale ale dreptului administrativ prevăd posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru abuzul de drept sau pentru introducerea de acțiuni vădit nefondate sau cu intenția de a hărțui. Aceste sancțiuni pot include obligarea la plata de daune-interese către partea adversă. În practică, aplicarea acestor sancțiuni împotriva ONG-urilor de mediu care acționează în interes public este foarte rară.

UNGARIA

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Ungaria

Ungaria a transpus aceste principii prin:

a) *Legea privind protecția mediului*⁴⁰ stabilește cadrul general pentru drepturile și obligațiile în materie de mediu.

- Calitatea procesuală activă pentru ONG-uri

Art. 99 din Legea privind protecția mediului este fundamentală pentru recunoașterea dreptului ONG-urilor de mediu de a acționa în justiție. Acesta stipulează că organizațiile civice a căror activitate este legată de protecția mediului sau a naturii pot interveni în procedurile administrative și pot iniția acțiuni în justiție pentru protejarea interesului public în materie de mediu.

- Recunoașterea organizațiilor

Organizația să fie înregistrată conform Legii privind asociațiile și trebuie să aibă scopuri statutare legate de protecția mediului sau a naturii. Nu există o procedură separată de recunoaștere a ONG-urilor de mediu, așa cum se găsește în alte țări (Germania sau Italia). Simpla înregistrare și scopul statutar sunt, în principiu, suficiente.

Aceste organizații nu trebuie să demonstreze un prejudiciu direct individual, ci acționează în numele interesului public în materie de mediu. Aceasta este o transpunere esențială a art. 9 alin (2).

b) *Legea privind procedurile administrative generale*⁴¹ reglementează regulile privind procedurile administrative. Art. 10 permite organizațiilor să participe la procedurile administrative dacă scopurile lor statutare sunt afectate de decizia respectivă sau dacă acționează în interes public.

⁴⁰ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500053.tv>

⁴¹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600150.tv>

c) Legea privind procedurile judiciare administrative⁴² reglementează controlul judiciar al actelor administrative de către instanțele administrative.

- Dreptul de a introduce acțiuni

Legea confirmă dreptul organizațiilor de a iniția litigii administrative. Calitatea procesuală activă se bazează pe faptul că organizația este afectată de actul administrativ sau acționează în interes public, conform statutului său.

Curtea Supremă a Ungariei a jucat un rol central în interpretarea legislației privind *locus standi* al ONG-urilor de mediu. Jurisprudența sa a clarificat condițiile în care o organizație poate acționa în interes public, consolidând treptat accesul la justiție în lumina Convenției de la Aarhus și a dreptului UE. Curtea a subliniat că dreptul ONG-urilor de a acționa nu necesită o vătămare directă a drepturilor ONG-ului în sine, ci se bazează pe

Taxele de timbru sau alte facilități ale ONG-urilor; verificarea *bona fides* de către justiție a acțiunilor acestora

În Ungaria, reglementarea taxelor de timbru și a facilităților pentru ONG-urile de mediu, precum și verificarea bunei-credințe a acțiunilor lor, sunt aspecte esențiale pentru a asigura un acces efectiv la justiție în conformitate cu Convenția de la Aarhus.

• Taxe de timbru și facilități pentru ONG-uri

În Ungaria, taxele judiciare sunt reglementate de Legea privind taxele⁴³. Pentru litigiile administrative, inclusiv cele de mediu, taxele de timbru sunt, în general, fixe și nu sunt considerate prohibitiv de costisitoare.

Costurile totale ale unui litigiu pot fi semnificative. Acestea includ în special onorariile avocaților, care reprezintă cea mai mare parte a cheltuielilor, precum și costurile expertizelor tehnice.

Sistemul ungar de ajutor juridic permite persoanelor fizice cu venituri reduse să beneficieze de scutiri de taxe judiciare și de asistență juridică gratuită (avocat din oficiu). Aplicabilitatea acestui sistem pentru ONG-uri (persoane juridice) este limitată și condiționată. Un ONG poate solicita scutire de taxe judiciare dacă poate demonstra că:

- nu dispune de resurse financiare suficiente pentru a acoperi costurile;
- acțiunea sa vizează un interes public semnificativ;
- obiectivele sale statutare sunt direct legate de cauză;

Evaluarea se face de la caz la caz, iar obținerea ajutorului juridic complet pentru un ONG este mai dificilă decât pentru o persoană fizică.

Regula generală în sistemul juridic ungar este că partea care pierde litigiul este obligată să suporte cheltuielile de judecată ale părții adverse. Acest risc financiar este uneori un factor descurajant pentru asociații. În cazurile de interes public inițiate de ONG-uri de mediu, judecătorul poate decide să:

- compenseze cheltuielile de judecată între părți (adică fiecare parte își suportă propriile cheltuieli);

⁴² <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700001.tv>

⁴³ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000093.tv>

- reducă semnificativ suma pe care ONG-ul ar trebui să o plătească, chiar dacă a pierdut procesul.

• **Verificarea *Bona Fides* de către justiție a acțiunilor ONG-urilor**

În Ungaria, verificarea *bona fides* a acțiunilor ONG-urilor de mediu se realizează prin următoarele mecanisme:

- *Evaluarea "calității procesuale active"*

Instanțele administrative ungare verifică întotdeauna dacă reclamantul are calitate procesuală. Pentru ONG-urile de mediu, aceasta se bazează pe scopurile statutare legate de protecția mediului sau a naturii și pe caracterul public al interesului apărat.

Instanța evaluează dacă acțiunea este în conformitate cu scopurile statutare ale ONG-ului și dacă nu urmărește alte interese (personale, comerciale, politice) deghizate sau abuzive. Simpla pierdere a procesului nu este considerată suficientă pentru a indica rea-credință.

- *Sanțiuni pentru abuzul de drept*

Codurile de procedură ungare prevăd posibilitatea aplicării unor sancțiuni pentru abuzul de drept procesual sau pentru introducerea de acțiuni vădit nefondate sau cu intenția de a hărțui un terț. Aceste sancțiuni pot include amenzi sau obligarea la plata de daune-interese către partea adversă.

ELVEȚIA

Modul de reglementare a calității procesuale active și a interesului procesual al ONG-urilor de mediu în Ungaria

- *Calitatea procesuală activă*

Una dintre cele mai mari provocări pentru Elveția, ca și pentru alte țări, în transpunerea art. 9(3) este adaptarea conceptului de "calitate procesuală activă". Sistemul juridic elvețian, la fel ca multe alte sisteme, se bazează în mod tradițional pe protecția drepturilor individuale. Aceasta înseamnă că, în general, o persoană sau o entitate trebuie să demonstreze un interes direct și personal afectat pentru a avea dreptul de a iniția o acțiune în justiție.

Un caz recent și relevant care ilustrează provocările legate de transpunerea art. 9 în legislația elvețiană este cel al "*KlimaSeniorinnen Schweiz și alții v. Elveția*". În această hotărâre, CEDO a constatat că Elveția a încălcat drepturile omului prin inacțiunea sa în combaterea schimbărilor climatice. Deși hotărârea nu se referă direct la art. 9 din Convenția de la Aarhus ca bază a încălcării, ea a făcut referire extinsă la Convenție, în special în ceea ce privește relevanța organizațiilor de mediu și a accesului la justiție. Curtea a menționat că instanța supremă federală elvețiană a concluzionat că o procedură sau o "*actio popularis*" este inadmisibilă în dreptul elvețian, care garantează protecția doar a drepturilor individuale - un rezultat pe care art. 9 alin. (3) din Convenția de la Aarhus nu l-ar putea modifica. Această situație subliniază dificultatea integrării conceptelor Convenției de la Aarhus, în special cele legate de un "interes public" în protecția mediului, în sistemele juridice naționale care favorizează un interes individual.

- Rolul organizațiilor neguvernamentale

Convenția de la Aarhus încurajează un acces larg la justiție pentru organizațiile neguvernamentale care promovează protecția mediului. Aceasta necesită adesea adaptări ale legislației naționale pentru a le acorda acestor organizații un statut procesual activ mai amplu decât ar permite normele tradiționale.

Este necesară revizuirea și modificarea Codurilor de procedură civilă și administrativă pentru a extinde calitatea procesuală activă la publicul interesat și la organizațiile de mediu, în conformitate cu prevederile art. 9.

De asemenea, se impune adoptarea de legi specifice în domeniul protecției mediului care să prevadă dreptul la acțiune în justiție pentru diverse încălcări ale legislației de mediu.

Legislația trebuie să asigure că procedurile juridice sunt rapide, echitabile, accesibile și eficiente. Aceasta include costuri rezonabile și termene adecvate pentru soluționarea litigiilor.

Verificarea Bona Fides de către justiție a acțiunilor ONG-urilor

- Prevenirea litigiilor abuzive

Instanțele elvețiene, la fel ca majoritatea instanțelor din alte țări, pot respinge acțiunile care sunt considerate a fi introduse în mod abuziv, fără o bază legală solidă, sau cu intenția de a hărțui, întârzia nejustificat sau de a obține avantaje necuvenite.

- Analiza scopului ONG-ului

Atunci când un ONG de mediu inițiază o acțiune în justiție în baza drepturilor sale extinse conferite de legislație, instanța poate verifica dacă acțiunea respectivă se încadrează în scopurile statutare ale ONG-ului și dacă este într-adevăr menită să protejeze mediul și nu are alte interese ascunse.

- Lipsa unui interes legitim

Dacă se dovedește că un ONG nu are un interes legitim real în cauza respectivă sau că acțiunea este doar un pretext pentru alte scopuri, instanța poate considera acțiunea ca fiind introdusă cu rea-credință.

- Sancțiuni pentru abuzul de drept

În cazurile de abuz dovedit al dreptului la acțiune în justiție, instanțele elvețiene pot aplica sancțiuni, care pot include amenzi sau alocarea integrală a costurilor de judecată părții care a acționat cu rea-credință.

WEBOGRAFIE

- <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/access-to-information-public-participation-and-access-to-justice-in-environmental-matters-aarhus-convention.html>
- <https://www.gesetze-im-internet.de/umwrg/>

- <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005768>
- <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010767>
- <https://environnement.wallonie.be/files/eDocs%20Environnement/legis/generale/acenv001.htm>
- https://etaamb.openjustice.be/fr/loi-du-12-janvier-1993_n2009000212.html
- <https://www.moew.government.bg/en/environmental-protection-act-7628/>
- <https://blacksea.bcnl.org/en/articles/40-bulgaria-law-on-nonprofit-legal-entities.html>
- <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>
- <https://www.zakonyprolidi.cz/translation/cs/2001-100?langid=1033>
- <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Civil-Code.pdf>
- <https://www.retsinformation.dk/eli/Ita/2019/1218>
- <https://www.retsinformation.dk/eli/Ita/2018/287>
- <https://www.riigiteataja.ee/akt/Ke%C3%9CS>
- <https://www.riigiteataja.ee/akt/747809>
- <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2014/527>
- https://ym.fi/documents/1410903/38439968/J%C3%83%E2%80%9ETELAIN-TULKINTAMUISTIO_19122014Fin-CD7F8935_DBAB_46D0_B606_4DF92D0F82DA-106176.pdf/3a85b732-7073-c80f-a6ad-9c5468c5c7d9/J%C3%83%E2%80%9ETELAIN-TULKINTAMUISTIO_19122014Fin-CD7F8935_DBAB_46D0_B606_4DF92D0F82DA-106176.pdf?t=1603260904831
- <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2017/252>
- https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074220/
- https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070933/
- <https://www.gesetze-im-internet.de/umwrg/>

- <https://www.umweltbundesamt.de/dokument/vom-bund-erkannte-umwelt-naturschutzvereinigungen-0>
- <https://www.gesetze-im-internet.de/bimschg/>
- <https://www.gesetze-im-internet.de/uvpg/>
- <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2006-04-03;152>
- <https://likumi.lv/ta/id/147917-vides-aizsardzibas-likums>
- <https://likumi.lv/ta/id/51522-par-ietekmes-uz-vidi-novertejumu>
- <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010620627/U/D20010627Lj.pdf>
- <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001112>
- <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20021531270/U/D20021270Lj.pdf>
- <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-13010>
- <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-10565>
- <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1998-16718>
- https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808/
- <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005537/2025-04-04>
- <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024779/2023-04-19>
- <https://europadecentraal.nl/onderwerp/klimaat-en-milieu/milieubeleid/milieueffectrapportages/>
- <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500053.tv>
- <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600150.tv>
- <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700001.tv>
- [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0818\(02\)&from=EL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0818(02)&from=EL)
- <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000093.tv>

- <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/assessment-of-the-effects-of-projects-on-the-environment-eia.html>
- <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/assessment-of-the-certain-effects-of-plans-and-programmes-on-the-environment-sea.html>